ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ
της 21ης Ιανουαρίου 1999 *

Περιεχόμενα

I — Εισαγωγή I-3847
II — Το νομικό πλαίσιο I-3848
A — Το κοινοτικό δίκαιο I-3848
B — Το εθνικό δίκαιο I-3849
III — Τα πραγματικά περιστατικά I-3850
IV — Το προδικαστικό ερώτημα I-3850
V — Απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα I-3851
A — Επί της φύσεως της ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου διαδικασίας I-3851
B — Επί της διατυπώσεως του προδικαστικού ερωτήματος I-3851
Γ — Επί του εντοπισμού των προσηκόντων κανόνων του κοινοτικού δικαίου ... I-3852
α) Οι παρατηρήσεις της Επιτροπής I-3852
β) Η άποψή μου επί του ζητήματος I-3855
Δ — Επί της παροχής δικαστικής προστασίας I-3860
Ε — Επί της δυσμενούς διακρίσεως, υπό την έννοια του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης I-3865
ΣΤ — Επί του άρθρου 34 της Συνθήκης ΕΚ I-3869
Ζ — Επί του άρθρου 73 Β της Συνθήκης ΕΚ I-3872
VI — Πρόταση I-3873

I — Εισαγωγή

1. Με την παρούσα αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, που ασκήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΚ, η Pretura circondariale di Bologna (Ιταλία) καλεί το Δικαστήριο να απαντήσει στο ερώτημα αν η απαγόρευση εκδόσεως διαταγής· πληρωμής (decreto ingiuntivo), σε περίπτωση που η επίδοση της τελευταίας στον καθού πρέπει να πραγματοποιηθεί εκτός της ιταλικής επικράτειας ή των εδαφών επί των οποίων εκτείνεται η ιταλική κυριαρχία, παραβιάζει τα άρθρα 34, 59 και 73 Β της Συνθήκης ΕΚ.

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ελληνική.

II — Το νομικό πλαίσιο

(...)»

A — *Το κοινοτικό δίκαιο*

2. Το άρθρο 34 της Συνθήκης ορίζει τα εξής:

«1. Οι ποσοτικοί περιορισμοί επί των εξαγωγών καθώς και όλα τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος απαγορεύονται μεταξύ των κρατών.

2. Τα κράτη μέλη καταργούν τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εξαγωγών και κάθε μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος που υφίσταται κατά την έναρξη της ισχύος της παρούσας Συνθήκης, το αργότερο στο τέλος του πρώτου σταδίου.»

3. Το άρθρο 59 της Συνθήκης ΕΚ ορίζει ότι:

«Στο πλαίσιο των κατωτέρω διατάξεων, οι περιορισμοί της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στο εσωτερικό της Κοινότητας καταργούνται προοδευτικώς κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος της Κοινότητας άλλο από εκείνο του αποδέκτου της παροχής.

4. Το άρθρο 73 Β της Συνθήκης ΕΚ ορίζει ότι:

«1. Στα πλαίσια των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου, απαγορεύεται οποιοσδήποτε περιορισμός των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών.

2. Στα πλαίσια των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου, απαγορεύονται όλοι οι περιορισμοί στις πληρωμές μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών.»

5. Εξάλλου, το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ ορίζει ότι:

«Εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας Συνθήκης και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων της, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας.»

B — *Το εθνικό δίκαιο*

6. Η παρούσα υπόθεση συνάπτεται με την procedimento d'ingiunzione (procédure d'injonction), η οποία, όπως κρίθηκε και με την απόφαση της 13ης Ιουλίου 1995, Hengst Import [1], είναι μια ταχύτατη διαδικασία, που παρουσιάζει κοινά σημεία με την Mahnverfahren του γερμανικού δικαίου και την ordonnance d'injonction του γαλλικού δικαίου και που παρέχει τη δυνατότητα στο δανειστή να λάβει, κατόπιν καταθέσεως σχετικής αιτήσεως μη κοινοποιουμένης εξαρχής στον αντίδικο, εκτελεστό τίτλο κατά του οφειλέτη (άρθρα 633 έως 656 του Ιταλικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, στο εξής: Ιτ ΚΠολΔ).

Προσκομίζοντας τα δικαιολογητικά του έγγραφα, ο δανειστής ζητεί από το δικαστήριο να εκδώσει κατά του οφειλέτη του διαταγή πληρωμής (decreto ingiuntivo) του αξιουμένου ποσού ή παράδοσης των εμπορευμάτων εντός προθεσμίας η οποία είναι, καταρχήν, εικοσαήμερη (άρθρο 641 του Ιτ ΚΠολΔ) [2]. Το δικαστήριο περιορίζεται να διαπιστώσει τη συνδρομή των προϋποθέσεων του παραδεκτού της ενλόγω αιτήσεως και εκτιμά, συνοπτικά και χωρίς να ακουσθεί ο καθού, αν είναι βάσιμη. Αν κάτι τέτοιο συντρέχει, το δικαστήριο εκδίδει τη διαταγή πληρωμής και δύναται, με την επιφύλαξη του άρθρου 642 του Ιτ ΚΠολΔ, να την κηρύξει προσωρινώς εκτελεστή [3]. Δυνάμει του άρθρου 643, δεύτερο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ, αντίγραφο της διαταγής και της σχετικής αιτήσεως επιδίδονται στον καθού [4].

7. Συναφώς, το άρθρο 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ — που αποτελεί εν προκειμένω την επίμαχη διάταξη της procedimento d'ingiunzione —, ορίζει τα εξής: «Δεν επιτρέπεται η έκδοση διαταγής πληρωμής, αν η κατά το άρθρο 643 επίδοση στον καθού πρέπει να πραγματοποιηθεί

1 — Βλ. υπόθεση C-474/93 (Συλλογή 1995, σ. I-2113, σκέψεις 4 επ.).

2 — Η προθεσμία αυτή μπορεί να μειωθεί, εφόσον ο αιτών επικαλείται βάσιμους λόγους, σε 5 ημέρες ή μπορεί να αυξηθεί σε 30 ημέρες.

3 — Καταρχήν, η διαταγή πληρωμής δεν είναι αυτή καθαυτή εκτελεστή, και προς τούτο απαιτείται άδεια του δικαστηρίου, η οποία χορηγείται μετά την εκπνοή της προθεσμίας ασκήσεως ανακοπής, κατόπιν αιτήσεως του δανειστή. Εντούτοις, αιτήσει του δανειστή, η διαταγή πληρωμής μπορεί να εκτελεσθεί προσωρινώς όταν η απαίτηση βασίζεται σε συναλλαγματική, σε τραπεζική επιταγή, απλή ή εγγυημένη, σε βεβαίωση περί ληξιπρόθεσμης απαιτήσεως εκ χρηματιστηριακών συναλλαγών, ή σε έγγραφο συμβολαιογράφου ή άλλης εξουσιοδοτημένης δημόσιας αρχής (άρθρο 642, παράγραφος 1, του Ιτ ΚΠολΔ). Το δικαστήριο μπορεί επίσης να επιτρέψει την προσωρινή εκτέλεση αν, σε περίπτωση καθυστερήσεως, υπάρχει κίνδυνος επελεύσεως σοβαρής ζημίας (άρθρο 642, παράγραφος 2, του Ιτ ΚΠολΔ).

4 — Η επίδοση αυτή έχει θεμελιώδη σημασία για την προστασία του καθού, διότι με αυτή πληροφορείται τόσο την αίτηση όσο και την έκδοση της διαταγής πληρωμής. Για το λόγο αυτό, το άρθρο 643, τρίτο εδάφιο, ορίζει ότι αυτή η διττή επίδοση αποτελεί το χρονικό σημείο έναρξεως της σχετικής ένδικης διαδικασίας. Εξάλλου, στην προμνησθείσα στην υποσημείωση 1 απόφαση Hengst Import (σκέψεις 20 και 21), το Δικαστήριο έκρινε ότι η διττή αυτή επίδοση συνιστά το «εισαγωγικό έγγραφο της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο», σύμφωνα με τον όρο που χρησιμοποιείται στο άρθρο 27, περίπτωση 2, της Συμβάσεως των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όπως τροποποιήθηκε με τη σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 περί προσχωρήσεως του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου Μεγάλης Βρετανίας και Βορείας Ιρλανδίας.
Το άρθρο 644 του Ιτ ΚΠολΔ προσδιορίζει μάλιστα ότι η διαταγή πληρωμής καθίσταται ανενεργός αν η επίδοση δεν γίνει εντός προθεσμίας 60 ημερών από την απόφαση του δικαστηρίου, αν πρόκειται να γίνει εντός του ιταλικού εδάφους, και 90 ημερών, σε κάθε άλλη περίπτωση. Όπως παρατηρεί και η Επιτροπή, σήμερα, που δεν υπάρχουν εδάφη υπό ιταλική κυριαρχία εκτός Ιταλίας, είναι δύσκολο να εννοηθεί σε ποια ακριβώς περίπτωση αναφέρεται αυτή η προθεσμία των 90 ημερών, ενόψει μάλιστα και της επίμαχης απαγορεύσεως του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο (βλ. κατωτέρω, σημείο 7 των προτάσεών μου).
Κατόπιν της ανωτέρω διττής επιδόσεως, ο καθού μπορεί να ασκήσει ανακοπή. Το άρθρο 641 του Ιτ ΚΠολΔ τάσσει για αυτή την ανακοπή προθεσμία κατ' αρχήν 40 ημερών (που για ορισμένους λόγους μπορεί να κυμανθεί με απόφαση του δικαστηρίου από 10 έως 60 ημέρες) από την ανωτέρω επίδοση. Πρέπει, εξάλλου, να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 650 του Ιτ ΚΠολΔ, ο καθού μπορεί να ασκήσει ανακοπή κατά της διαταγής και μετά την εκπνοή της ταχθείσας με τη διαταγή προθεσμίας, εφόσον αποδεικνύει ότι δεν την εγνώριζε λόγω πλημμελειών όσον αφορά την επίδοση ή λόγω ανωτέρας βίας.
Αν ο οφειλέτης ασκήσει ανακοπή κατά της διαταγής πληρωμής εντός της ταχθείσας προθεσμίας, ακολουθείται η κατ' αντιμωλίαν διαδικασία του κοινού δικαίου (άρθρο 645, παράγραφος 2, του Ιτ ΚΠολΔ). Στην αντίθετη περίπτωση, όπως και στην περίπτωση που διαπιστωθεί από το δικαστήριο ότι η ασκηθείσα ανακοπή είναι αβάσιμη, το τελευταίο κηρύσσει τη διαταγή πληρωμής εκτελεστή κατόπιν αιτήσεως του δανειστή. Οφείλει όμως να διατάξει προηγουμένως νέα επίδοση όταν πιθανολογείται ότι ο οφειλέτης δεν έλαβε γνώση της διαταγής πληρωμής (άρθρο 647, παράγραφος 1, in fine, του Ιτ ΚΠολΔ).

εκτός της ιταλικής επικράτειας ή των εδαφών επί των οποίων ασκείται η ιταλική κυριαρχία» [5].

III — Τα πραγματικά περιστατικά

8. Η εταιρία E. D. Srl (που εδρεύει στο Funo di Argelato της επαρχίας της Bologna, στο εξής: αιτούσα) και ο Italo Fenocchio (κάτοικος Βερολίνου Γερμανίας, στο εξής: καθού η αίτηση) συμφώνησαν την προμήθεια ορισμένων εμπορευμάτων από την πρώτη στο δεύτερο αντί 19 993 700 ιταλικών λιρών (LIT). Επειδή ο καθού δεν είχε καταβάλει παρά μόνο 100 000 LIT ως προκαταβολή έναντι της παραγγελίας των εμπορευμάτων, η αιτούσα, η οποία παρέδωσε τα εμπορεύματα στον αποδέκτη, ζήτησε στις 6 Οκτωβρίου 1996 από τον Pretore di Bologna την έκδοση διαταγής πληρωμής, σύμφωνα με τα άρθρα 633 επ. του Ιτ ΚΠολΔ, με σκοπό να πετύχει την καταβολή από τον καθού του οφειλομένου υπολοίπου των 19 833 700 LIT, καθώς και των σχετικών τόκων και εξόδων.

9. Ο Pretore di Bologna αναγνώρισε ότι ήταν αρμόδιος και ότι η αίτηση ικανοποιούσε όλες τις ουσιαστικές προϋποθέσεις ώστε να κριθεί βάσιμη (ύπαρξη βέβαιης, εκκαθαρισμένης, απαιτητής και βεβαιωμένης με έγγραφες αποδείξεις οφειλής). Το γεγονός, όμως, ότι ο οφειλέτης κατοικούσε στη Γερμανία, σήμαινε ότι η αίτηση και η διαταγή πληρωμής έπρεπε να επιδοθούν προς τον καθού στη χώρα αυτή, και ότι, για το λόγο αυτό, σύμφωνα με την προμνησθείσα διάταξη του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ, όπως αυτή ερμηνεύτηκε από το ιταλικό ακυρωτικό δικαστήριο [6], ο Pretore di Bologna έπρεπε αυτεπαγγέλτως να κηρύξει την ανωτέρω αίτηση απαράδεκτη.

IV — Το προδικαστικό ερώτημα

10. Διερωτώμενος, ύστερα και από σχετικό αίτημα της αιτούσας, αν θα έπρεπε να εφαρμόσει την κρίσιμη διάταξη του Ιτ ΚΠολΔ ή να δεχθεί ότι η απαγόρευση εκδόσεως διαταγής πληρωμής, στην περίπτωση ανάγκης επιδόσεώς της στην αλλοδαπή, συνιστά προσβολή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και της ελεύθερης κινήσεως των κεφαλαίων, ο Pretore di Bologna ανέστειλε, με διάταξή του της 29ης Νοεμβρίου 1997, την ενώπιόν του δια-

5 — Το άρθρο 633 του Ιτ ΚΠολΔ απαριθμεί, γενικά, τις αποκλειστικές και σωρευτικά λαμβανόμενες υπόψη προϋποθέσεις του παραδεκτού της αιτήσεως για την έκδοση διαταγής πληρωμής, προσδιορίζοντας ότι η διαταγή αυτή περιορίζεται στις αξιώσεις κάθε δανειστή χρηματικού ποσού ή ορισμένης ποσότητας αναλώσιμων ή καθενός που έχει αξίωση στην παροχή ενός συγκεκριμένου κινητού, υπό την προϋπόθεση ότι προσάγεται έγγραφη απόδειξη της αξιώσεως, έτσι ώστε να συνάγεται ισχυρό τεκμήριο και να επιτρέπεται η ταχεία επαλήθευση της υπάρξεως της ενλόγω αξιώσεως. Το πρώτο εδάφιο, σημείο 2 και 3, του άρθρου 633 του Ιτ ΚΠολΔ, προσδιορίζει τις ειδικές οφειλές για την ικανοποίηση των οποίων μπορεί κανείς να καταφύγει στην ενλόγω διαδικασία. Εξάλλου, το δεύτερο εδάφιο του ίδιου άρθρου προσθέτει ότι η διαταγή μπορεί να εκδοθεί ακόμη και αν το δικαίωμα εξαρτάται από αντιπαροχή ή από αίρεση, υπό την επιφύλαξη ότι ο αιτών παρουσιάζει στοιχεία που επιτρέπουν να συναχθεί τεκμήριο εκπληρώσεως της αντιπαροχής ή της αιρέσεως.

6 — Βλ. τις αποφάσεις που αναφέρει σχετικά η Ιταλική Κυβέρνηση: α) απόφαση αριθ. 2376 της 22ας Ιουνίου 1957, in: *Giustizia civile*, 1957, I, 1492, και β) απόφαση αριθ. 2736 της 1ης Αυγούστου 1968, in: *Giurisprudenza italiana*, 1969, I, 1538.

δικασία και έθεσε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Πρέπει η απαγόρευση εκδόσεως διαταγής πληρωμής στην περίπτωση κατά την οποία η επίδοση στον καθού πρέπει να πραγματοποιηθεί εκτός της ιταλικής επικράτειας ή των εδαφών επί των οποίων εκτείνεται η ιταλική κυριαρχία, απαγόρευση προβλεπόμενη από το άρθρο 633, τελευταίο εδάφιο, του ιταλικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, να θεωρηθεί ως περιορισμός ή μέτρο ισοδύναμο προς περιορισμό που έχει ως αποτέλεσμα την άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική, παρακώλυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, υπηρεσιών και κεφαλαίων, την οποία εγγυώνται τα άρθρα 34, 59 και 73 Β της Συνθήκης της Ρώμης;»

V — Απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα

Α — *Επί της φύσεως της ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου διαδικασίας*

11. Πρέπει να επισημανθεί, όπως παρατηρεί και η Ιταλική Κυβέρνηση, πως το γεγονός ότι το προδικαστικό ερώτημα τίθεται από δικαστήριο που έλαβε απόφαση κατά τη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής, διαδικασία κατά την οποία ελλείπει η κατ' αντιμωλία συζήτηση, δε δημιουργεί ζήτημα παραδεκτού του ερωτήματος αυτού. Σε σχέση με τη φύση της ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου διαδικασίας, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι ο πρόεδρος ιταλικού δικαστηρίου, αποφαινόμενος στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής, που προβλέπει ο Ιτ ΚΠολΔ, ασκείδικαιοδοτικά καθήκοντα κατά την έννοια του άρθρου 177 της Συνθήκης. Το άρθρο αυτό δεν εξαρτά την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο από την κατ' αντιμωλία διαδικασία, κατά την οποία το εθνικό δικαστήριο υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα, έστω και αν αποδειχθεί ότι μια τέτοια διαδικασία είναι προς το συμφέρον της ορθής απονομής της δικαιοσύνης [7].

Β — *Επί της διατυπώσεως του προδικαστικού ερωτήματος*

12. Ενόψει της διατυπώσεως του προδικαστικού ερωτήματος, θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι το Δικαστήριο, στο πλαίσιο του άρθρου 177 της Συνθήκης, δεν αποφαίνεται ως προς την ερμηνεία ή την ισχύ εθνικών διατάξεων, ούτε ως προς το κατά πόσον συμβιβάζονται οι διατάξεις αυτές με τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, αλλά παρέχει στο αιτούν δικαστήριο όλα τα αναγκαία στοιχεία ερμηνείας που θα επιτρέψουν στο δικαστήριο εκείνο να κρίνει το ίδιο αν κάποια διάταξη του εσωτερικού δικαίου συμβιβάζεται ή όχι με τους κοινοτικούς κανόνες [8].

7 — Βλ. απόφαση της 17ης Μαΐου 1994, υπόθεση C-18/93, Corsica Ferries (Συλλογή 1994, σ. I-1783, σκέψη 12 και τις εκεί μνημονευθείσες αποφάσεις).

8 — Το Δικαστήριο, προκειμένου να τονίσει ότι προβαίνει σε ερμηνεία του κοινοτικού και όχι του εθνικού δικαίου, αναδιατυπώνει το προδικαστικό ερώτημα προς την κατεύθυνση αυτή. Αυτή η αναδιατύπωση προκύπτει από τη χρήση εκφράσεων όπως: «το υποβληθέν ερώτημα έχει, επομένως, την έννοια ότι ερωτά (...)» ή «Συνεπώς, πρέπει να θεωρηθεί ότι, με το προδικαστικό ερώτημα, το εθνικό δικαστήριο ερωτά κατ' ουσία αν (...)». Βλ. ενδεικτικά, τις αποφάσεις της 22ας Οκτωβρίου 1974, υπόθεση 27/74, Demag (Συλλογή τόμος 1974, σ. 437 συνοπτική μετάφραση στα ελληνικά), της 6ης Μαΐου 1980, υπόθεση 152/79, Kevin Lee (Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 113, σκέψη 11), της 29ης Οκτωβρίου 1980, υπόθεση 22/80, Boussac κατά Gerstenmeier (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 375, σκέψη 5), της 7ης Μαρτίου 1990, υπόθεση C-69/88, Krantz (Συλλογή 1990, σ. I-583, σκέψη 7) και της 28ης Ιανουαρίου 1992, υπόθεση C-204/90, Bachmann (Συλλογή 1992, σ. I-249, σκέψη 6).

Επομένως, πρέπει να θεωρηθεί ότι με το προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε ο Pretore di Bologna ερωτά κατ' ουσία αν τα άρθρα 34, 59 και 73 Β της Συνθήκης ΕΚ πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική δικονομική διάταξη κράτους μέλους που απαγορεύει την έκδοση διαταγής πληρωμής στην περίπτωση κατά την οποία η επίδοση στον καθού πρέπει να πραγματοποιηθεί εκτός της επικράτειας ή των εδαφών επί των οποίων εκτείνεται η κυριαρχία αυτού του κράτους μέλους.

Γ — *Επί του εντοπισμού των προσηκόντων κανόνων του κοινοτικού δικαίου*

13. Μετά από τις δύο προηγούμενες προκαταρκτικές επισημάνσεις, θα εστιάσω τις παρατηρήσεις μου στο ζήτημα της χρησιμότητας που μπορεί να έχει στην κύρια δίκη η απάντηση που επιδιώκει το αιτούν δικαστήριο μέσω της αιτήσεως ερμηνείας των άρθρων 34, 59 και 73 Β της Συνθήκης ΕΚ.

14. Το αιτούν δικαστήριο, ενώ θεωρεί ότι το ζήτημα που θέτει το προδικαστικό ερώτημα «αποτελεί, από άποψη νομικής λογικής, αναγκαία προϋπόθεση της επιλύσεως της συγκεκριμένης διαφοράς (δηλαδή του ζητήματος αν η αίτηση εκδόσεως διαταγής πληρωμής πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη)», αναφέρει ρητώς ότι οι διατάξεις των άρθρων 34, 59 και 73 Β της Συνθήκης ΕΚ, την ερμηνεία των οποίων και ζητεί, «δεν έχουν εν προκειμένω απευθείας εφαρμογή επί της διαφοράς που έχει υποβληθεί στην κρίση του εθνικού δικαστηρίου, αλλά πρέπει να ερμηνευτούν ομοιόμορφα και να παραβληθούν προς τα αποτελέσματα που έχει έμμεσα ο ιταλικός δικονομικός κανόνας».

α) Οι παρατηρήσεις της Επιτροπής

15. Η Επιτροπή στις παρατηρήσεις της δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανωτέρω επισήμανση του δικαστηρίου της παραπομπής και εγείρει ζήτημα παραδεκτού του προδικαστικού ερωτήματος ως προς τη χρησιμότητα της ερμηνείας των διατάξεων των άρθρων 34 και 59 της Συνθήκης ΕΚ.

Συγκεκριμένα, η Επιτροπή θεωρεί όχι μόνο ότι αυτές οι δύο διατάξεις δεν δύνανται να εφαρμοσθούν άμεσα στην υπόθεση της κύριας δίκης, αλλά, επιπλέον, ότι η ερμηνεία τους δε θα πρόσφερε κανένα χρήσιμο συμπληρωματικό στοιχείο στον εθνικό δικαστή. Η Επιτροπή στηρίζει τη θέση της αυτή, αφενός, στην παρατήρηση ότι η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ δεν εμπόδισε την ενδοκοινοτική κυκλοφορία των εμπορευμάτων που παραδόθηκαν από την αιτούσα στον καθού, γεγονός που καταδεικνύει, κατά την άποψη της Επιτροπής, ότι δεν τίθεται θέμα περιορισμού των εξαγωγών υπό την έννοια του άρθρου 34 της Συνθήκης ΕΚ, και, αφετέρου, στην επισήμανση ότι, εφόσον η έννομη σχέση μεταξύ της αιτούσας και του καθού αναφέρεται σε προμήθεια εμπορευμάτων και όχι σε παροχή υπηρεσιών, η ερμηνεία του άρθρου 59 της Συνθήκης ΕΚ δε θα είχε καμία χρησιμότητα. Αντίθετα, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι για την επίλυση της υποθέσεως της κύριας δίκης είναι χρήσιμη η ερμηνεία του άρθρου 73 Β της Συνθήκης.

16. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ο δικαιολογητικός λόγος της προδικαστικής παραπομπής δεν έγκειται στη διατύπωση συμβουλευτικών γνωμών επί γενικών υποθετικών ζητημάτων, αλλά στην αυτονόητη ανάγκη αποτελεσματικής επιλύσεως μιας ένδικης διαφοράς [9].

17. Ενόψει της ανωτέρω νομολογίας, το επιχείρημα της Επιτροπής, σύμφωνα με το οποίο η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ δεν εμπόδισε την ενδοκοινοτική ελευθερία των εμπορευμάτων που παραδόθηκαν από την αιτούσα στον καθού, γεγονός που προδικάζει ότι δεν τίθεται ζήτημα περιορισμού των εξαγωγών, δεν φαίνεται να είναι πειστικό.

Το ζήτημα αν μια εθνική διάταξη, αφενός, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της διατάξεως του κοινοτικού δικαίου που εγγυάται την ελευθερία των εξαγωγών, και, αφετέρου, είναι σύμφωνη προς τη διάταξη αυτή, δεν μπορεί να εξαρτηθεί από το συμπτωματικό γεγονός της παραδόσεως των εμπορευμάτων από τον διάδικο που επικαλείται μια τέτοια πιθανή αντίθεση.

Καταρχάς, πρέπει να υπενθυμίσω ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου [10], ως μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς της ελευθερίας κυκλοφορίας εμπορευμάτων μπορούν να θεωρηθούν ρυθμίσεις που είναι ικανές να επηρεάσουν έστω και δυνητικά το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Συναφώς πρέπει να θεωρηθεί πως, δεδομένου ότι η άσκηση του ενδοκοινοτικού εξαγωγικού εμπορίου ερείδεται κυρίως στη σύναψη αμφοτεροβαρών συμβάσεων, η προστασία του εμπορίου αυτού περιλαμβάνει την προστασία από κοινού τόσο της παροχής — μέσω της εξαγωγής — των εμπορευμάτων όσο και της καταβολής της αντιπαροχής. Επομένως, πιθανός περιορισμός της δυνατότητας εξασφαλίσεως της ανωτέρω καταβολής δύναται να επηρεάσει το ενδοκοινοτικό εμπόριο ακόμη και αν η παροχή έχει καταβληθεί, δηλαδή ακόμη και αν τα εμπορεύματα έχουν εξαχθεί.

Στη συνέχεια, αξίζει να τονισθεί ότι η συμφωνία της επίμαχης εθνικής ρυθμίσεως προς το άρθρο 34 της Συνθήκης και η δυνατότητα εφαρμογής της σε μια συγκεκριμένη υπόθεση ενώπιον του εθνικού δικαστή, εξαρτώνται, καταρχήν, από αντικειμενικά κριτήρια, που εντάσσονται στο γενικό πλαίσιο λειτουργίας του ενδοκοινοτικού εμπορίου και που αφορούν στον ειδικό σκοπό του κοινοτικού κανόνα, αλλά και στη φύση της επίμαχης εθνικής διατάξεως [11]. Αντίθετα, δεν εξαρτώνται από την υποκειμενική στάση ενός μεμονωμένου προσώπου, όπως ο ανωτέρω διάδικος, η οποία μπορεί να οφείλεται σε άλλα κίνητρα και δεν προδικάζει αναγκαστικά ούτε τις ειδικές, ως προς το πρόσωπο αυτό, ούτε a fortiori τις γενικές, ως προς το ενδοκοινοτικό εμπόριο, συνέπειες της ενλόγω εθνικής διατάξεως.

9 — Βλ., ενδεικτικά, τις αποφάσεις της 12ης Μαρτίου 1998, υπόθεση C-314/96, Djabali (Συλλογή 1998, σ. I-1149, σκέψη 19), της 16ης Δεκεμβρίου 1981, υπόθεση 244/80, Foglia (Συλλογή 1981, σ. 3045, σκέψη 18) και της 15ης Ιουνίου 1995, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-422/93, C-423/93 και C-424/93, Zabala Erasun κ.λπ. (Συλλογή 1995, σ. I-1567, σκέψη 29).

10 — Βλ., απόφαση της 11ης Ιουλίου 1974, υπόθεση 8/74, Dassonville (Συλλογή τόμος 1974, σ. 411, συνοπτική μετάφραση στα ελληνικά).

11 — Πρβλ., ενδεικτικά, την απόφαση της 24ης Μαρτίου 1994, υπόθεση C-80/92, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 1994, σ. I-1019, σκέψη 24).

Σε ό,τι αφορά στην τελευταία αυτή παρατήρηση, πρέπει να επισημανθεί, τέλος, ότι η εκπλήρωση της αντιπαροχής, και επομένως, η παράδοση στον καθού των παραγγελθέντων εμπορευμάτων φαίνεται να αποτελεί κατά τις διατάξεις του Ιτ ΚΠολΔ (άρθρο 633, δεύτερο εδάφιο) απαραίτητη προϋπόθεση για το παραδεκτό της αιτήσεως εκδόσεως διαταγής πληρωμής και, κατά συνέπεια, για την εξασφάλιση της δυνατότητας της αιτούσας να επικαλεσθεί την πιθανή αντίθεση της διατάξεως του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ προς το κοινοτικό δίκαιο.

Από τα ανωτέρω γίνεται φανερό ότι από την παράδοση των εμπορευμάτων από την αιτούσα στην κύρια δίκη δεν μπορεί να συναχθεί ούτε έλλειψη περιορισμού των εξαγωγών, ούτε παραδοχή από την αιτούσα της ελλείψεως αυτής, ούτε, φυσικά, αλυσιτέλεια της πιθανής διαπιστώσεως από τον εθνικό δικαστή ότι η επίμαχη διάταξη είναι αντίθετη προς το άρθρο 34 της Συνθήκης και, επομένως, δεν πρέπει να εφαρμοσθεί στην παρούσα υπόθεση.

18. Αντίθετα, με βρίσκουν σύμφωνο οι παρατηρήσεις της Επιτροπής σχετικά με τα άρθρα 59 και 73 Β της Συνθήκης.

19. Πράγματι, η συμβατική σχέση μεταξύ της αιτούσας και του καθού αφορά σε παραγγελία εμπορευμάτων και όχι σε παροχή υπηρεσιών. Εφόσον, όπως επισημάνθηκε, το Δικαστήριο δεν είναι υποχρεωμένο να απαντά σε αφηρημένα και υποθετικά ερωτήματα, κρίνω ότι η ερμηνεία του άρθρου 59 της Συνθήκης θα ήταν χωρίς ωφέλιμο αποτέλεσμα για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

20. Αντίθετα, δεν ισχύει το ίδιο για την ερμηνεία του άρθρου 73 Β της Συνθήκης που εγγυάται την ελευθερία κινήσεως των κεφαλαίων (παράγραφος 1) και την ελευθερία των πληρωμών (παράγραφος 2) μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών. Η ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου αυτού, και ιδίως της παραγράφου 2, είναι εν προκειμένω ωφέλιμη κατά το μέτρο που, όπως υποστηρίζει και η Επιτροπή, αφενός, έχει γίνει δεκτό ότι η έννοια «πληρωμές» στην οποία αναφέρεται το άρθρο 73 Β, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ περιλαμβάνει πληρωμές που αφορούν εμπορευματικές συναλλαγές ή παροχές υπηρεσιών [12], και, αφετέρου, η επίμαχη δικονομική διάταξη του ιταλικού δικαίου συνδέεται, έστω και έμμεσα, με την εξασφάλιση τέτοιου είδους πληρωμής.

21. Επομένως, σε ό,τι αφορά στις παρατηρήσεις της Επιτροπής σχετικά με τον εντοπισμό των προσηκόντων κανόνων του κοι-

12 — Βλ. την απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-163/94, C-165/94 και C-250/94, Sanz de Lera (Συλλογή 1995, σ. I-4821, σκέψη 17). Εξάλλου, στο μέτρο που γίνεται δεκτό ότι το άρθρο 73 Β, επαναλαμβάνοντας σχεδόν κατά λέξη τη διατύπωση του άρθρου 1, της οδηγίας 88/361/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 1988, για τη θέση σε εφαρμογή του άρθρου 67 της Συνθήκης ΕΟΚ (ΕΕ L 178, της 8ης Ιουλίου 1988, σ. 5), απλώς επιβεβαιώνει τις αρχές που είχε καθιερώσει ήδη η οδηγία (βλ. σχετικά τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κ. J. Tesauro στην προμνησθείσα, στην αρχή της υποσημειώσεως, υπόθεση Sanz de Lera, σημείο 10), πρέπει να γίνει επίσης δεκτό ότι η οδηγία αυτή, αν και καταργήθηκε με την έναρξη ισχύος του άρθρου 73 Β, αποτελεί σημαντικό ερμηνευτικό βοήθημα σχετικά με τον προσδιορισμό της έννοιας της κινήσεως κεφαλαίων που εγγυάται το άρθρο 73 Β, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ. Συναφώς, αξίζει να σημειωθεί ότι στο παράρτημα Ι, σημείο VII, της ανωτέρω οδηγίας καθορίζονται ως κινήσεις κεφαλαίων υπό την έννοια του άρθρου 1 της ενλόγω οδηγίας οι πιστώσεις που συνδέονται με εμπορικές συναλλαγές ή παροχές υπηρεσιών στις οποίες συμμετέχει ένας κάτοικος κράτους μέλους. Στις επεξηγηματικές σημειώσεις του ανωτέρω παραρτήματος αναφέρεται μάλιστα ότι ως τέτοιες πιστώσεις εννοούνται οι εμπορικές συμβατικές πιστώσεις (προκαταβολές ή πληρωμές που κλιμακώνονται επί έργων που πραγματοποιούνται ή έχουν παραγγελθεί και προθεσμίες πληρωμής, με ή άνευ εγγραφή που ισοδυναμούν με εμπόριο).
Πρέπει επίσης να επισημανθεί, όπως παρατηρεί και η Επιτροπή, ότι, καθώς το Δικαστήριο έχει ουσιαστικά δεχθεί το άμεσο αποτέλεσμα της διατάξεως του άρθρου 73 Β, παράγραφος 1 (βλ. προμνησθείσα ανωτέρω απόφαση Sanz de Lera, σκέψεις 41 επ.), πρέπει να γίνει δεκτό ότι το ίδιο ισχύει και για τη διάταξη του άρθρου 73 Β, παράγραφος 2, η οποία έχει ανάλογη διατύπωση και σημασία με αυτή της παραγράφου 1.

νοτικού δικαίου πιστεύω ότι, όχι μόνο η ερμηνεία του άρθρου 73 Β, αλλά και εκείνη του άρθρου 34 της Συνθήκης μπορεί, καταρχήν, να έχουν ωφέλιμο αποτέλεσμα για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

β) Η άποψή μου επί του ζητήματος

22. Φρονώ πάντως ότι, προτού ακόμη διευκρινισθεί, όπως το πράττει η Επιτροπή, ο ωφέλιμος ή μη χαρακτήρας της ερμηνείας καθενός ξεχωριστά από τα άρθρα της Συνθήκης στα οποία αναφέρεται η διάταξη της παραπομπής, πρέπει να αναλυθεί σε βάθος η a priori έμμεση δυνατότητα εφαρμογής αυτών των άρθρων στην υπόθεση της κύριας δίκης. Πράγματι, μια τέτοια ανάλυση καταδεικνύει ότι το σκεπτικό της διατάξεως παραπομπής διαπνέεται κατ' ουσίαν από ένα λογικό άλμα σε ό,τι αφορά στην επιλογή των κανόνων κοινοτικού δικαίου στο πεδίο εφαρμογής των οποίων είναι λογικά ορθό, αλλά και πρακτικά ωφέλιμο για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, να υπαχθεί η επίμαχη εθνική διάταξη [13].

13 — Σχετικά με αυτό το λογικό άλμα φαίνεται να μη στερείται σημασίας το γεγονός, αφενός, ότι στα άρθρα 34, 59 και 73 Β της Συνθήκης αναφέρθηκε η αιτούσα στην κύρια δίκη, και, αφετέρου, ότι υπάρχει ήδη προηγούμενο ιταλικού δικαστηρίου, το οποίο, εκδικάζοντας κατά τη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής, δεν εφάρμοσε το επίμαχο άρθρο 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ, επικαλούμενο αντίθεσή του στους ενλόγω κανόνες του κοινοτικού δικαίου. Βλ. σχετικά τη διάταξη αρ. 1500 της Pretura di Torino, της 12ης Φεβρουαρίου 1996, υπόθεση Jolly Grafica snc κατά T-Direct SL (*Giurisprudenza italiana* 1996, I Senz. II Col. 822 έως 832). Σχετικά με τη μη εφαρμογή της επίμαχης διατάξεως από ιταλικά δικαστήρια, βλ., επίσης, την απόφαση του προέδρου του Tribunale di Trani στην οποία αναφέρεται η προμνησθείσα στην υποσημείωση 1 απόφαση Hengst Import (σκέψεις 3 και 8).

23. Πρέπει να επισημανθεί πως το γεγονός, που εξάλλου δεν αμφισβητήθηκε, ότι η επίμαχη δικονομική διάταξη του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ δεν έχει σκοπό να ρυθμίσει τις ανταλλαγές εμπορευμάτων, ούτε τις κινήσεις κεφαλαίων και πληρωμών μεταξύ των κρατών μελών, και, επομένως, μόνον έμμεσα θα μπορούσε να οδηγήσει σε περιορισμό αυτών των θεμελιωδών ελευθεριών που κατοχυρώνονται αντιστοίχως από τα άρθρα 34 και 73 Β της Συνθήκης, δεν θα μπορούσε, καταρχήν, να εμποδίσει την υπαγωγή της επίμαχης αυτής διατάξεως στο πεδίο εφαρμογής των ανωτέρω άρθρων. Εξάλλου, είναι γνωστό πως το Δικαστήριο δέχεται ότι πρέπει να θεωρούνται μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων ρυθμίσεις που είναι ικανές να επηρεάσουν ακόμη και έμμεσα ή δυνητικά το ενδοκοινοτικό εμπόριο [14].

24. Εντούτοις, μπορεί να τεθεί ζήτημα ως προς την υπαγωγή της επίμαχης διατάξεως στα άρθρα στα οποία αναφέρεται η διάταξη

14 — Βλ. την προμνησθείσα στην υποσημείωση 10 απόφαση Dassonville. Πρέπει, επίσης, να επισημανθεί ότι, ως προς το ζήτημα αν ένα εθνικό μέτρο εμπίπτει καταρχήν στο πεδίο εφαρμογής των κοινοτικών διατάξεων που εγγυώνται τις θεμελιώδεις ελευθερίες σχετικά με το ενδοκοινοτικό εμπόριο, δεν φαίνεται να έχει σημασία το γεγονός ότι δεν πρόκειται για «εμπορική διάταξη», όρος που χαρακτηριστικά αναφέρεται στη διατύπωση της προμνησθείσας αποφάσεως Dassonville, ή ότι δεν πρόκειται για μέτρο που έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα να περιορίζει «ειδικώς τα ρεύματα των εξαγωγών», όπως έχει δεχθεί το Δικαστήριο ειδικά για τα μέτρα στα οποία αφορά το άρθρο 34 της Συνθήκης [βλ., ενδεικτικά, την προμνησθείσα, στην υποσημείωση 11 υπόθεση, Επιτροπή κατά Βελγίου (σκέψη 24)]. Τα χαρακτηριστικά αυτά του εθνικού μέτρου αφορούν την κατ' ουσία εξέταση της συμμορφώνίας του με τις θεμελιώδεις ελευθερίες και όχι την καταρχήν δυνατότητα υπαγωγής του στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων που τις κατοχυρώνουν. Εξάλλου, το Δικαστήριο, θέτοντας στη μείζονα πρόταση του δικανικού του συλλογισμού τη νομολογία Dassonville, έχει δεχθεί να εξετάσει κατ' ουσία το ζήτημα της ερμηνείας του άρθρου 30 της Συνθήκης ενόψει εθνικών δικονομικών διατάξεων (βλ. την προμνησθείσα, στην υποσημείωση 8, απόφαση Krantz, ιδίως σκέψεις 9 έως 12, απόφαση η οποία αναφέρεται στην ερμηνεία εθνικής διατάξεως σχετικής με το δικαίωμα κατασχέσεως εκ μέρους του Δημοσίου αγαθών πωληθέντων με επιφύλαξη κυριότητας).

παραπομπής, στην περίπτωση κατά την οποία ο πιθανός — a priori έμμεσος — περιορισμός των ελευθεριών που κατοχυρώνονται από τα άρθρα αυτά διέρχεται προηγουμένως μέσα από το πεδίο εφαρμογής κάποιου άλλου κανόνα ή κάποιας άλλης αρχής του κοινοτικού δικαίου. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να εξετασθεί αν είναι περισσότερο ωφέλιμο για την επίλυση της υποθέσεως της κύριας δίκης να ερμηνευθεί μόνο — ή και — αυτός ο κανόνας ή αυτή η αρχή, ακόμη και αν αυτό δεν το επιδιώκει ο εθνικός δικαστής.

25. Η ανωτέρω θέση συνάδει, εξάλλου, με τη νομολογία που δέχεται ότι το Δικαστήριο, στο πλαίσιο της αποστολής του, η οποία συνίσταται στο να συμβάλλει στην απονομή της δικαιοσύνης στα κράτη μέλη, και προκειμένου να παράσχει στο αιτούν εθνικό δικαστήριο λυσιτελή απάντηση, ερμηνεύει όλες τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου που έχει ανάγκη το δικαστήριο αυτό προκειμένου να αποφανθεί επί της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί. Για το σκοπό αυτό, μπορεί, μάλιστα, να χρειασθεί να λάβει υπόψη κανόνες κοινοτικού δικαίου, τους οποίους ο εθνικός δικαστής δεν αναφέρει στο κείμενο του ερωτήματός του [15].

26. Όπως προκύπτει σαφώς από τη διάταξη παραπομπής, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η επίμαχη δικονομική διάταξη του Ιτ Κ-ΠολΔ μπορεί να περιορίσει τις ελευθερίες κυκλοφορίας εμπορευμάτων και κινήσεως κεφαλαίων και πληρωμών, στο μέτρο που οι ιταλικές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να οδηγηθούν στο να διατηρούν εμπορικές σχέσεις κατά προτίμηση με ιταλικές επιχειρήσεις, αποκλείοντας ενδεχομένως πελάτες που έχουν την ιθαγένεια άλλου κράτους, αφού μόνο έναντι των ιταλικών επιχειρήσεων θα μπορούσαν να τυγχάνουν της έννομης προστασίας που παρέχεται με τον θεσμό της διαταγής πληρωμής· κατά τη διάταξη παραπομπής, τούτο θα μπορούσε αναμφίβολα να θίξει την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας [16].

Έτσι, όπως προκύπτει από την ερμηνεία της διατάξεως παραπομπής, αλλά και από τις παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο στην παρούσα υπόθεση, ο πιθανότερος περιορισμός της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων και κινήσεως κεφαλαίων διέρχεται, καταρχήν, μέσα από τον περιορισμό της παροχής δικαστικής προστασίας για τις διαφορές που γεννώνται στο πλαίσιο της ασκήσεως αυτών των θεμελιωδών ελευθεριών.

27. Ωστόσο, ο ανωτέρω πιθανός περιορισμός της παροχής δικαστικής προστασίας υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής της γενικής αρχής του κοινοτικού δικαίου, η οποία στηρίζεται στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και έχει επίσης καθιερωθεί από τα άρθρα 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως περί Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών

15 — Βλ., ενδεικτικά, τις αποφάσεις της 18ης Μαρτίου 1993, υπόθεση C-280/91, Viessmann (Συλλογή 1993, σ. I-971, σκέψη 17), της 16ης Δεκεμβρίου 1992, υπόθεση C-114/91, Claeys (Συλλογή 1992, σ. I-6559, σκέψεις 10 και 11) και της 20ής Μαρτίου 1986, υπόθεση 35/85, Tissier (Συλλογή 1986, σ. 1207, σκέψη 9).

16 — Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, λοιπόν, ότι από τα ανωτέρω προκύπτουν «οι εξής πιθανές περιπτώσεις να υπάρχει αντίθεση μεταξύ της απαγορεύσεως του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, και της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας, σε σχέση με τις διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης στις οποίες έχει ενσωματωθεί η αρχή αυτή: 1) η ενλόγω απαγόρευση θα μπορούσε να συνιστά μέτρο ισοδύναμο προς ποσοτικό περιορισμό των εξαγωγών και συνεπώς να απαγορεύεται από το άρθρο 34 της Συνθήκης της Ρώμης· 2) (...)· 3) τέλος, η ειδική αυτή διαδικασία χρησιμοποιείται και για την προστασία της μεταφοράς κεφαλαίων, αφού μπορεί να εφαρμόζεται όποτε υπάρχει χρηματική απαίτηση (βλ. άρθρο 633, πρώτο εδάφιο), και συνεπώς θα μπορούσε να συνιστά μέτρο ισοδύναμο προς περιορισμό των κινήσεων κεφαλαίων, ο οποίος απαγορεύεται από το άρθρο 73 Β της Συνθήκης της Ρώμης».

Ελευθεριών της 4ης Νοεμβρίου 1950, και σύμφωνα με την οποία στα κράτη μέλη εναπόκειται να παρέχουν την απαιτούμενη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που αντλούν από τη Συνθήκη οι υπήκοοι της Κοινότητας.

Πιο συγκεκριμένα, έχει γίνει δεκτό από το Δικαστήριο ότι τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να διασφαλίσουν αποτελεσματική δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που οι υπήκοοι της Κοινότητας αντλούν άμεσα από κανόνες του κοινοτικού δικαίου [17]. Είναι λογικό επόμενο ότι η υποχρέωση αυτή υφίσταται τόσο για ουσιαστικές αξιώσεις που στρέφονται κατά του ίδιου του κράτους μέλους, όσο και για αξιώσεις που στρέφονται κατά ιδιωτών και συνδέονται με την άσκηση δικαιωμάτων και ελευθεριών που κατοχυρώνει άμεσα το κοινοτικό δίκαιο. Πράγματι, εφόσον η δυνατότητα ένδικης προστασίας στην περίπτωση ασκήσεως μιας θεμελιώδους κοινοτικής ελευθερίας είναι άμεσο επακόλουθο της κατοχυρώσεως της ελευθερίας αυτής, η μη πρόβλεψη από τον εθνικό νομοθέτη πλήρους, αποτελεσματικής και έγκαιρης δικαστικής προστασίας για την επίλυση των διαφορών που γεννώνται μεταξύ ιδιωτών από την άσκηση της ανωτέρω ελευθερίας θα στερούσε κάθε ωφέλιμο αποτέλεσμα από την κατοχύρωση της ελευθερίας αυτής [18].

28. Εξάλλου, αξίζει να επισημανθεί ότι η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής συνδέεται πράγματι με την παροχή δικαστικής προστασίας. Ακόμη και αν κανείς μπορούσε να θεωρήσει ότι η διαταγή πληρωμής δεν συνιστά δικαστική απόφαση ή οιονεί δικαστική απόφαση, αλλά απλά και μόνο τίτλο εκτελεστό, η προσφυγή στην ειδική διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής αποτελεί σε κάθε περίπτωση δικαστική επιδίωξη ικανοποιήσεως οφειλής μέσω της εξασφαλίσεως εκτελεστού τίτλου κατά του οφειλέτη και ως εκ τούτου από οργανικής και λειτουργικής απόψεως συνιστά παροχή δικαστικής προστασίας.

29. Επομένως, ακόμη και αν δεν ζητείται από το αιτούν δικαστήριο, είναι ωφέλιμο και, άρα, σκόπιμο να ερμηνευθεί, ενόψει των δεδομένων της υποθέσεως της κύριας δίκης, η γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου,

17 — Βλ., ενδεικτικά, τις αποφάσεις της 15ης Μαΐου 1986, υπόθεση 222/84, Johnston (Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψεις 17 έως 19), της 15ης Οκτωβρίου 1987, υπόθεση 222/86, Unectef (Συλλογή 1987, σ. 4097, σκέψη 14) και της 3ης Δεκεμβρίου 1992, υπόθεση C-97/91, Oleificio Borelli κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. I-6313, σκέψη 14). Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι είναι ασυμβίβαστη προς τις συμφυείς με τον χαρακτήρα του κοινοτικού δικαίου επιταγές κάθε διάταξη εθνικού δικαίου ή κάθε πρακτική, νομοθετική, διοικητική ή δικαστική, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου λόγω της μη αναγνωρίσεως στο αρμόδιο για την εφαρμογή του δικαίου αυτού δικαστήριο της εξουσίας να πράττει, κατά το χρονικό ακριβώς σημείο της εφαρμογής αυτής, οτιδήποτε είναι αναγκαίο ώστε να αποκλείεται η εφαρμογή των εθνικών νομοθετικών διατάξεων που εμποδίζουν ενδεχομένως, έστω και προσωρινώς, την πλήρη αποτελεσματικότητα των κοινοτικών κανόνων. Βλ., ενδεικτικώς, την απόφαση της 19ης Ιουνίου 1990, C-213/89, Factortame (Συλλογή 1990, σ. I-2433, σκέψη 20).

18 — Πρβλ. την απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 1998, υπόθεση C-185/97, Belinda (μη δημοσιευθείσα ακόμη στη Συλλογή): «η αρχή του αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου την οποία καθιερώνει το άρθρο 6 της οδηγίας [ενν. η οδηγία 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976] θα έχανε ουσιαστικά την αποτελεσματικότητά της αν η προστασία την οποία παρέχει δεν περιελάμβανε τα μέτρα που, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, λαμβάνει ενδεχομένως ένας εργοδότης αντιδρώντας σε ένδικη προσφυγή που άσκησε κάποιος μισθωτός προκειμένου να εξασφαλίσει τον σεβασμό της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως. Πράγματι, ο φόβος τέτοιου είδους μέτρων, κατά των οποίων δεν θα υπήρχε δυνατότητα ασκήσεως ένδικης προσφυγής, ενδέχεται να αποτρέψει τους εργαζομένους που φρονούν ότι εθίγησαν από δυσμενή διάκριση να προβάλλουν τα δικαιώματά τους διά της δικαστικής οδού και επομένως είναι ικανός να υπονομεύσει σοβαρά την επίτευξη του στόχου που επιδιώκει η οδηγία» (σκέψη 24).

σύμφωνα με την οποία στα κράτη μέλη ενα-πόκειται να παρέχουν την απαιτούμενη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που αντλούν από τη Συνθήκη οι υπήκοοι της Κοινότητας. Συγκεκριμένα, κρίνω σκόπιμο ότι το Δικαστήριο πρέπει να απαντήσει στο ερώτημα αν η ανωτέρω γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική δικονομική διάταξη κράτους μέλους που απαγορεύει την έκδοση διαταγής πληρωμής στην περίπτωση κατά την οποία η επίδοση στον καθού πρέπει να πραγματοποιηθεί εκτός της επικράτειας ή των εδαφών επί των οποίων εκτείνεται η κυριαρχία αυτού του κράτους μέλους.

30. Επιπλέον, στο μέτρο που η επίμαχη δικονομική διάταξη του ιταλικού δικαίου, αφενός, συνδέεται — έστω και εμμέσως — με το πεδίο εφαρμογής των ελευθεριών κυκλοφορίας εμπορευμάτων και διακίνησης κεφαλαίων, και, αφετέρου, εισάγει διάκριση ανάμεσα στα δικονομικά μέσα που διαθέ-τουν όσοι συναλλάσσονται με κατοίκους του κράτους μέλους και στα δικονομικά μέσα που διαθέτουν όσοι συναλλάσσονται με κατοίκους άλλου κράτους μέλους, κρίνω ωφέλιμο να απαντηθεί το ερώτημα αν το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης πρέ-πει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτί-θεται σε εθνική δικονομική διάταξη κράτους μέλους που απαγορεύει την έκδοση διαταγής πληρωμής στην περίπτωση κατά την οποία η επίδοση στον καθού πρέπει να πραγματο-ποιηθεί εκτός της επικράτειας ή των εδαφών επί των οποίων εκτείνεται η κυριαρχία αυτού του κράτους μέλους.

31. Ο ωφέλιμος χαρακτήρας αυτής της τελευταίας ερμηνείας προκύπτει από την πρόσφατη εξέλιξη της νομολογίας του Δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία «εθνικές νομοθετικές διατάξεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης λόγω των αποτελεσμάτων τους επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου των προϊόντων και των υπηρεσιών υπόκεινται αναγκαίως στη γενική αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων που τίθεται από το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης, χωρίς να χρειάζεται να υπαχθούν στις ιδιαίτερες διατάξεις των άρθρων 30, 36, 59 και 66 της Συνθήκης. Επιβάλλεται επο-μένως η διαπίστωση ότι ένας εθνικός κανό-νας της πολιτικής δικονομίας (...) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης, κατά την έννοια του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, και υπόκειται στη γενική αρχή της απαγορε-ύσεως των διακρίσεων που θέτει το άρθρο αυτό, καθό μέτρο ο εν λόγω κανόνας έχει επίπτωση, έστω και εμμέσως, επί του ενδο-κοινοτικού εμπορίου προϊόντων και υπηρε-σιών» [19].

Με άλλα λόγια, το Δικαστήριο, με την ανω-τέρω νομολογία του, μεταβάλλοντας ως ένα βαθμό τη θέση του σχετικά με τον λεγόμενο *επικουρικό* χαρακτήρα του άρθρου 6, πρώτο

19 — Βλ. απόφαση της 26ης Αυγούστου 1996, υπόθεση C-43/95, Data Delecta και Forsberg (Συλλογή 1996, σ. I-4661, σκέψεις 14 και 15). Βλ. επίσης, απόφαση της 20ής Μαρτίου 1997, υπόθεση C-323/95, Hayes (Συλλογή 1997, σ. I-1711, σκέψεις 16 και 17) και απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 1997, υπόθεση C-122/96, Saldanha και MTS (Συλλογή 1997, σ. I-5325, σκέψεις 17 έως 24).

εδάφιο, της Συνθήκης[20], δέχθηκε κατ' ουσίαν ότι, εφόσον το κοινοτικό δίκαιο εγγυάται ορισμένες ελευθερίες, όπως για παράδειγμα την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών εντός της κοινής αγοράς, η δυνατότητα των επιχειρηματιών, που ασκούν αυτές τις ελευθερίες, να ασκήσουν ένδικα βοηθήματα ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων του κράτους μέλους για να επιλύσουν τις διαφορές που ενδέχεται να ανακύψουν από τις οικονομικές δραστηριότητές τους συνιστά το λογικό επακόλουθο των ελευθεριών αυτών και τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας σύμφωνα με την αρχή της δικονομικής ισότητας ή, καλύτερα, της απαγορεύσεως των δικονομικών διακρίσεων που κατοχυρώνει η Συνθήκη[21].

32. Αφού λοιπόν, ενόψει της υποθέσεως της κύριας δίκης, διερευνηθεί η έννοια, αφενός, του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας κατά το κοινοτικό δίκαιο, και, αφετέρου, του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης, τότε μόνο θα ήταν σκόπιμο να διερευνηθεί το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 34 και 73 Β της Συνθήκης στις οποίες αναφέρεται ρητώς το αιτούν δικαστήριο[22].

20 — Στην απόφαση της 1ης Ιουλίου 1993, υπόθεση C-20/92, Hubbard (Συλλογή 1993, σ. I-3777), που αφορούσε την κατά το γερμανικό δίκαιο υποχρέωση υπηκόου άλλου κράτους μέλους να προβαίνει σε εγγυοδοσία για τα δικαστικά έξοδα («cautio judicatum solvi»), το Δικαστήριο, μολονότι είχε κληθεί από το αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί επίσης επί του άρθρου 7 (νυν άρθρο 6) της Συνθήκης, στήριξε παρόλα αυτά την απόφασή του αποκλειστικά στους ειδικούς κανόνες περί ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών, για τους οποίους επρόκειτο στη συγκεκριμένη περίπτωση, και ακολούθησε την πρόταση του γενικού εισαγγελέα κ. Darmon ο οποίος είχε επικαλεσθεί την αρχή specialia generalibus derogant.
Σχολιάζοντας την ανωτέρω νομολογία, ο γενικός εισαγγελέας κ. La Pergola επεσήμανε στις προτάσεις του στην προμνησθείσα στην υποσημείωση 19 υπόθεση Data Delecta και Forsberg, οι οποίες ακολουθήθηκαν από το Δικαστήριο, ότι πράγματι το άρθρο 6 φαίνεται να έχει ένα χαρακτήρα *επικουρικό* σε σχέση με τους κανόνες που αποβλέπουν ειδικώς στη ρύθμιση τυποποιημένων καταστάσεων. «Με άλλα λόγια», παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας κ. La Pergola, «η εν λόγω διάταξη καλύπτει το σύστημα κατά τρόπο γενικό, αλλά ειδικοί κανόνες μπορούν να εισαγάγουν (εύλογες και δικαιολογημένες) εξαιρέσεις». Αναφερόμενος, όμως, στην απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1993, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-92/92 και C-326/92, Phil Collins κ.λπ. (Συλλογή 1993, σ. I-5145), εκτίμησε ότι στην υπόθεση Data Delecta και Forsberg «πρέπει να εξετασθεί αν η διάταξη που περιέχεται στη σουηδική έννομη τάξη θίγει άμεσα ή απλώς έμμεσα μια νομική κατάσταση που προστατεύεται από την κοινοτική έννομη τάξη». Συναφώς, παρατήρησε ότι η υπό κρίση εθνική διάταξη, που προέβλεπε και αυτή υποχρέωση εγγυοδοσίας για τα δικαστικά έξοδα, «είναι σαφώς δικονομικής φύσεως και δεν αποσκοπεί, αυτή καθεαυτή, από την άποψη τουλάχιστον του κανονιστικού περιεχομένου της, να ρυθμίσει μια δραστηριότητα εμπορικής φύσεως ούτε αποβλέπει στην όρθωση εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Ωστόσο, επηρεάζει εμμέσως την άσκηση της ελευθερίας αυτής, υπό την έννοια ότι καθιστά δυσχερέστερη την επίλυση των διαφορών που γεννώνται από εμπορικές πράξεις και συναλλαγές σχετιζόμενες με την ελεύθερη διέλευση των εμπορευμάτων». Για το λόγο αυτό, δηλαδή της έμμεσης απλώς σχέσεως της επίμαχης διατάξεως προς την ελευθερία διελεύσεως των εμπορευμάτων, έκρινε ότι ορθώς το αιτούν δικαστήριο επικαλούνταν το άρθρο 6 της Συνθήκης, το οποίο εξάλλου απολαύει πλήρους αυτοτέλειας. Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κ. La Pergola στην προμνησθείσα υπόθεση Data Delecta και Forsberg, σημεία 10 επ.

21 — Βλ. την προμνησθείσα στην υποσημείωση 19 απόφαση Hayes (σκέψη 14). Βλ., επίσης, την προμνησθείσα στην υποσημείωση 20 απόφαση Phil Collins κ.λπ. (σκέψη 27). Πρέπει να επισημανθεί, πάντως, ότι, ανεξάρτητα από το ζήτημα του επικουρικού χαρακτήρα ή της αυτονομίας του άρθρου 6 της Συνθήκης, το Δικαστήριο δέχεται παγίως ότι, αν και στον τομέα της δικονομίας, ελλείψει κοινοτικής ρυθμίσεως, η αρμοδιότητα ανήκει στον εθνικό νομοθέτη, το κοινοτικό δίκαιο επιβάλλει στην αρμοδιότητα αυτή περιορισμούς. Τέτοιος περιορισμός είναι η απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων σε βάρος προσώπων στα οποία το κοινοτικό δίκαιο αναγνωρίζει το δικαίωμα για ίση μεταχείριση (βλ. την απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1989, υπόθεση 186/87, Cowan (Συλλογή 1989, σ. 195, σκέψεις 17 έως 19).
Ο γενικός εισαγγελέας κ. La Pergola αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «ορισμένα υπήκοοι κράτους μέλους της Κοινότητας ζητεί από το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο ν' αναγνωρίσει τις αξιώσεις του, οι οποίες απορρέουν από την άσκηση δικαιώματος που του απονέμει η Συνθήκη, η άσκηση αγωγής αστικού δικαίου είναι αδιαχώριστη προς αυτή καθαυτή την ελευθερία την οποία θέσπισε η κοινοτική έννομη τάξη. Οι δικονομικοί κανόνες των κρατών μελών, οι οποίοι διέπουν την άσκηση τέτοιων αγωγών, εντάσσονται στην κοινοτική σφαίρα, ακριβώς διότι καθίστανται όργανα για την υλοποίηση των στόχων που θέτει η Συνθήκη». «Μολονότι το κοινοτικό δίκαιο δεν ασχολείται κατ' αρχήν με τα ζητήματα που αφορούν το δικονομικό σύστημα των κρατών μελών», συνεχίζει ο γενικός εισαγγελέας, «ο σύνδεσμος που υφίσταται μεταξύ της ασκήσεως των ελευθεριών του κοινοτικού δικαίου και της δικαστικής τους προστασίας συνεπάγεται, ως εκ τούτου, ότι ακόμη και οι κανόνες που διέπουν τη διεξαγωγή της δίκης πρέπει να διασφαλίζουν το δικαίωμα δικαστικής προστασίας των υπηκόων των κρατών μελών της Κοινότητας σύμφωνα με την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων που θεσπίζει η Συνθήκη». Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κ. La Pergola στην προμνησθείσα υπόθεση Hayes (σημείο 8).

22 — Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι στην παρούσα υπόθεση η δυνατότητα εφαρμογής της νομολογίας, η οποία δέχεται ότι το Δικαστήριο μπορεί να λάβει υπόψη κανόνες του κοινοτικού δικαίου στους οποίους δεν αναφέρεται ρητώς το αιτούν δικαστήριο (βλ. ανωτέρω, σημείο 25 των προτάσεών μου), συνάδει και με το γεγονός ότι από τη δικογραφία δεν προκύπτουν στοιχεία από τα οποία μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι το εθνικό δικαστήριο είχε την πρόθεση να υποβάλει ερώτημα μόνο ως προς την ερμηνεία των άρθρων 34, 59 και 73 Β της Συνθήκης. Βλ., αντίθετα, την απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1988, υπόθεση 247/86, Alsatel (Συλλογή 1988, σ. 5987), στην οποία κρίθηκε ότι το εθνικό δικαστήριο είχε αρνηθεί σιωπηρά να ερωτήσει το Δικαστήριο ως προς την ερμηνεία μιας διατάξεως που δε μνημονευόταν στην διάταξη περί παραπομπής (προμνησθείσα απόφαση, σκέψη 8).

33. Πράγματι, η ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής των άρθρων αυτών θα ήταν καταρχήν σκόπιμη διότι, αν και η ερμηνεία του δικαιώματος δικαστικής προστασίας και του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, είναι αναγκαία, εντούτοις, μπορεί να μην είναι αναγκαστικά και επαρκής. Και τούτο διότι, ενώ είναι πιθανό να θεωρηθεί κατ' ουσία ότι η επίμαχη διάταξη δεν στερεί τον ενδιαφερόμενο από κάθε δικαστική προστασία ή ότι δεν εισάγει δυσμενή διάκριση κατά το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης, δύναται, από οικονομικής ή εμπορικής και μόνο απόψεως, να συνιστά αντικίνητρο για την άσκηση των ενλόγω θεμελιωδών ελευθεριών.

34. Με βάση τις ανωτέρω επισημάνσεις και ενόψει του ζητήματος της συμφωνίας της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής διατάξεως προς το κοινοτικό δίκαιο, θα προβώ στη συνέχεια στην ερμηνεία της αρχής παροχής δικαστικής προστασίας (Δ), της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων υπό την έννοια του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (Ε), του άρθρου 34 της Συνθήκης ΕΚ (ΣΤ), και, τέλος, του άρθρου 73 Β της ίδιας Συνθήκης (Ζ).

Δ — *Επί της παροχής δικαστικής προστασίας*

35. Η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής είναι σύντομη, απλή, όχι πολυέξοδη και αποτελεί σημαντικό μέσο εξασφαλίσεως εκτελεστού τίτλου για την ικανοποίηση οφειλών σε περιπτώσεις όπου η προσφυγή στην τακτική διαδικασία δεν είναι συμφέρουσα. Εντούτοις, η διαταγή πληρωμής εκδίδεται χωρίς κατ' αντιμωλία συζήτηση, χωρίς δηλαδή να ακουσθεί ο καθού. Για τον λόγο αυτό προβλέπεται, εξάλλου, η δυνατότητα ασκήσεως ανακοπής από τον καθού, έτσι ώστε η ανωτέρω διαδικασία να είναι ανεκτή ενόψει των θεμελιωδών δικονομικών αρχών της εκατέρωθεν ακροάσεως και της ασκήσεως των δικαιωμάτων άμυνας.

Τα πλεονεκτήματα της διαταγής πληρωμής αντισταθμίζονται λοιπόν, από μειονεκτήματα εξίσου σημαντικά και, σε τελική ανάλυση, ισχύουν, όπως αναφέρει και η Γαλλική Κυβέρνηση, υπό την αίρεση της μη ασκήσεως ανακοπής από τον καθού, οπότε ο αιτών είναι υποχρεωμένος να επανέλθει στην τακτική διαδικασία, γεγονός που μπορεί μάλιστα να καθυστερήσει την ικανοποίηση των απαιτήσεών του για περισσότερο χρόνο απ' ό,τι αν προσέφευγε εξαρχής στη διαδικασία αυτή.

Από τις ανωτέρω παρατηρήσεις προκύπτει ότι η διαδικασία διαταγής πληρωμής αποτελεί μια ειδική διαδικασία, που υπό ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην ποιότητα της παροχής δικαστικής

προστασίας σχετικά με την ικανοποίηση οφειλών.

36. Βέβαια, ο δανειστής μπορεί να επιδιώξει τους στόχους του με άλλα μέσα, όπως, για παράδειγμα, να καταφύγει στην τακτική διαδικασία [23]. Εντούτοις, το γεγονός ότι ο δανειστής στερείται τη διαδικασία διαταγής πληρωμής έχει σαν αποτέλεσμα, όπως τονίζει η Επιτροπή, να περιορίζεται σημαντικά η δυνατότητα παροχής δικαστικής προστασίας. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις, οι οποίες αφορούν στις αξιώσεις μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ο περιορισμός αυτός ισοδυναμεί ουσιαστικά, όπως παρατηρεί και η Επιτροπή, με *στέρηση* του δικαιώματος δικαστικής προστασίας.

Πράγματι, ο πλήρης, αποτελεσματικός και έγκαιρος χαρακτήρας που πρέπει να έχει η παροχή δικαστικής προστασίας πρέπει να εκτιμάται πάντοτε σε σχέση με τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες απονομής της δικαιοσύνης. Λαμβανομένης μάλιστα υπόψη της νομολογιακής διευρύνσεως του δικαιώματος δικαστικής προστασίας στο κοινοτικό δίκαιο [24], είναι φανερό ότι η προστασία αυτή δεν μπορεί να ταυτίζεται πάντοτε με την τακτική διαδικασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Ενόψει των ανωτέρω, μια απλοποιημένη, ταχεία και όχι πολυέξοδη δικονομική διαδικασία ικανοποιήσεως οφειλής, όπως είναι η διαδικασία διαταγής πληρωμής, αποκτά θεμελιώδη σημασία για την παροχή δικαστικής προστασίας όσον αφορά μικρομεσαίες επιχειρήσεις και οφειλές μικρού ποσού. Αφενός, για την επιβίωση, αλλά και για την οικονομική ανάπτυξη γενικά των επιχειρήσεων και των ιδιωτών, είναι σημαντικό να μην καθυστερεί η διαδικασία επιδικάσεως των απαιτήσεών τους και να μη δημιουργείται λόγω της καθυστερήσεως αυτής ένα είδος «αναγκαστικής πιστώσεως» υπέρ του υπερήμερου οφειλέτη. Αφετέρου, ειδικότερα για τη δικαστική επιδίωξη πολλαπλών οφειλών μικρής σχετικά αξίας, όπως είναι αυτές που δημιουργούνται στο πλαίσιο της επιχειρηματικής δραστηριότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, είναι οικονομικά κρίσιμο να μην απαιτούνται υψηλά δικαστικά έξοδα. Αν για τη δικαστική επιδίωξη των οφειλών αυτών απαιτούνται δυσανάλογα υψηλά έξοδα, τότε η παροχή δικαστικής προστασίας στερείται κάθε ωφέλιμου αποτελέσματος.

Από εκτιμήσεις όπως οι ανωτέρω, οι οποίες, αφενός, από μακρού οδήγησαν πολλά κράτη μέλη να θεσπίσουν ειδικές δικονομικές δια-

23 — Όπως αναφέρει και το δικαστήριο της παραπομπής, στην ιταλική έννομη τάξη υφίσταται και ένας άλλος θεσμός που προσομοιάζει προς τη διαταγή πληρωμής, καθόσον βασίζεται σε αποδεικτικά μέσα που ανήκουν στην ίδια κατηγορία και συνίσταται και αυτός στην έκδοση διαταγής. Πρόκειται για την προβλεπόμενη στο άρθρο 186 ter του Ιτ ΚΠολΔ ordinanza anticipatoria («προκριματική διάταξη»), η οποία, αντίθετα από τη διαταγή πληρωμής, μπορεί να εκδοθεί ακόμη και όταν ο οφειλέτης κατοικεί στην αλλοδαπή. Εν πάση όμως περιπτώσει, ο θεσμός αυτός είναι επαχθέστερος από τον θεσμό της διαταγής πληρωμής, καθόσον προϋποθέτει την κίνηση τακτικής διαδικασίας.

24 — Για παράδειγμα, σχετικά με την παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας, βλ., ενδεικτικά, την προμνησθείσα στην υποσημείωση 17 απόφαση Factortame και την απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 1991, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-143/88 και C-92/89, Zuckerfabrik (Συλλογή 1991, σ. I-415) καθώς επίσης και τη διάταξη του Δικαστηρίου της 3ης Μαΐου 1996, στην υπόθεση C-399/95, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-2441, σκέψη 46).

δικασίες απλοποιημένης ικανοποιήσεως οφειλών[25] και, αφετέρου, μνημονεύονται στο προοίμιο προτάσεως οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την καταπολέμηση των καθυστερήσεων πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές[26], προκύπτει, λοιπόν, ότι τέτοιου είδους διαδικασίες είναι λογικό επακόλουθο της πλήρους, αποτελεσματικής και έγκαιρης δικαστικής προστασίας, στο μέτρο μάλιστα που η πιθανή παράλειψη θεμελιωδών δικονομικών δικαιωμάτων που συχνά ενέχουν (έλλειψη εκατέρωθεν ακροάσεως ή άσκησης των δικαιωμάτων άμυνας) εξισορροπείται από τις αναγκαίες ασφαλιστικές δικλείδες, όπως είναι η αναστολή εκτελέσεως της διαταγής πληρωμής και η παράλληλη ουσιαστική δυνατότητα του καθού να ασκήσει ανακοπή κατά της διαταγής αυτής.

37. Στο σημείο αυτό πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι μολονότι μία ειδική διαδικασία απλοποιημένης ικανοποιήσεως οφειλών, όπως η διαδικασία διαταγής πληρωμής του ιταλικού δικαίου, είναι επωφελέστερη αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά του οφειλέτη που κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος, διότι έτσι θα ήταν δυνατό να αποφευχθεί η διαδικασία ενώπιον του κράτους διαμονής του οφειλέτη, εντούτοις είναι πιθανό η χρησιμοποίηση αυτή να δημιουργήσει ζητήματα σχετικά με τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων των κρατών μελών ιδίως σε σχέση με την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθού η ειδική διαδικασία πληρωμής. Ειδικότερα, όπως ανέφερε η Γαλλική Κυβέρνηση στην επ' ακροατηρίου διαδικασία, στην περίπτωση που μετά την άσκηση ανακοπής από τον οφειλέτη ετίθετο ζήτημα επανόδου στην τακτική διαδικασία ο τελευταίος θα έπρεπε να περάσει τα σύνορα και να συμμετάσχει σε μία κατ' αντιμωλία διαδικασία ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους άλλου από της κατοικίας του, γεγονός που, κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, δεν διασφαλίζει πάντοτε τα δικαιώματά του (γλώσσα διαδικασίας κ.λπ.), ιδίως δε σε περίπτωση, όπως αυτή του οφειλέτη καταναλωτή, που η κατοχύρωση της αρμοδιότητας των δικαστηρίων του κράτους της κατοικίας του προβάλλει ως σημαντικό στοιχείο προστασίας της δικονομικής του θέσεως.

Σε σχέση με την παρατήρηση αυτή της Γαλλικής Κυβερνήσεως θα ήθελα να προβώ στις

25 — Βλ., ενδεικτικά, G. Horsmans, La procédure d'injonction ou le recouvrement simplifié de certaines créances dans le pays du Marché Commun, Bruxelles, Bruylant, 1964, H. Prütting, Auf dem Weg zu einer Europäischen Zivilprozeßordnung. Dargestellt am Beispiel des Mahnverfahrens, in Festschrift für Gottfried Baumgärtel, Zum 70. Geburstag, 1990, σ. 457 επ.
Αν και τα περισσότερα κράτη μέλη — συνολικά 11 — γνωρίζουν διαδικασίες απλοποιημένης εισπράξεως οφειλών, συγκρίσιμες με τη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής του ιταλικού δικαίου, ο θεσμός της διαταγής πληρωμής απέχει πολύ από το να ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη. Ορισμένα, άλλωστε, κράτη αγνοούν παρόμοιο θεσμό (Δανία, Ιρλανδία, Κάτω Χώρες μετά το 1992, Ηνωμένο Βασίλειο). Ωστόσο, όπως τόνισε στην έκθεσή της η επιτροπή για την εναρμόνιση της πολιτικής δικονομίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Επιτροπή Storme), η διαταγή πληρωμής μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό μέσο για την ελάφρυνση του ήδη επιβεβαρυμένου δικαιοδοτικού συστήματος, διότι οι αξιώσεις χαμηλών ποσών που δεν αμφισβητούνται είναι σκόπιμο να διέπονται από μια απλουστευμένη και προσήκουσα διαδικασία, πράγμα που ευνοεί οικονομικά τόσο τα μέρη όσο και το δικαστήριο. Σχετικά με τις απόψεις της ενλόγω επιτροπής και με το σχέδιό της για ενιαία διαδικασία εκδόσεως της διαταγής πληρωμής για όλα τα κράτη μέλη, βλ. M. Storme (ed.), Rapprochement du Droit judiciaire de l'Union européenne / Approximation of Judiciary Law in the European Union, Kluwer, Editions juridiques, Belgique, et Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1994 (ιδίως σ. 108, 147, 177 και 207).

26 — Βλ. κυρίως τις υπ' αριθ. 7 και 14 αιτιολογικές σκέψεις της προτάσεως οδηγίας (98/C 168/09, ΕΕ C 168, της 3ης Ιουνίου 1998, σ. 13): [έχοντας υπόψη ότι] «(...) οι επιχειρήσεις και κυρίως οι μικρομεσαίες, επωμίζονται μεγάλα οικονομικά και διοικητικά βάρη εξαιτίας των καθυστερήσεων πληρωμών· ότι, επιπλέον, οι καθυστερήσεις πληρωμών αποτελούν βασική αιτία πτωχεύσεων, που απειλούν την επιβίωση των επιχειρήσεων και οδηγούν στην απώλεια μεγάλου αριθμού θέσεων απασχόλησης (...) οι συνέπειες των καθυστερήσεων πληρωμών μπορούν να λειτουργήσουν αποτρεπτικά μόνο αν συνοδεύονται από ταχείες, αποτελεσματικές και μη δαπανηρές για τον πιστωτή διαδικασίες αποκατάστασης της ζημίας· σύμφωνα με την αρχή της αποφυγής των διακρίσεων, που θεσπίζεται στο άρθρο 6 της Συνθήκης, οι διαδικασίες αυτές πρέπει να είναι στη διάθεση των πιστωτών απ' όλα τα κράτη μέλη, ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας τους». Έτσι, η ενλόγω πρόταση οδηγίας προτείνει τη θέσπιση, ταχειών διαδικασιών εισπράξεως για μη αμφισβητούμενες οφειλές (άρθρο 5) και απλουστευμένων νομικών διαδικασιών για οφειλές μικρού ύψους (σκέψη 6).

ακόλουθες επισημάνσεις. Καταρχάς, συμφωνώ ότι, εκτός από την προστασία των θεμελιωδών δικονομικών δικαιωμάτων, στην οποία αναφέρθηκα ανωτέρω, πιθανοί περιορισμοί ή απαγορεύσεις ειδικών διαδικασιών απλοποιημένης εισπράξεως οφειλών μπορούν να θεμελιωθούν και στις αρχές ρυθμίσεως της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων των κρατών μελών, όπως επίσης και σε άλλες αρχές και διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, όπως αυτές που σχετίζονται με την προστασία των καταναλωτών. Στη συνέχεια, πρέπει να τονισθεί ότι ορισμένα από αυτά τα ζητήματα ρυθμίζονται από τη Σύμβαση των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις [27]. Εντούτοις, στο μέτρο που δεν υπάρχει συστηματική κοινοτική ρύθμιση του δικονομικού χώρου και, υπό τους περιορισμούς που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο [28], η σχετική ρυθμιστική αρμοδιότητα ανήκει στα κράτη μέλη, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ανήκει καταρχήν στα κράτη αυτά να καθορίζουν, στο πλαίσιο της δικονομικής τους αυτονομίας, τόσο τις λεπτομέρειες οργανώσεως όσο και ορισμένους περιορισμούς και απαγορεύσεις, όπως οι ανωτέρω, αυτών των ειδικών διαδικασιών. Σε κάθε περίπτωση, όμως, αυτό δεν αναιρεί την καταρχήν ανάγκη υπάρξεως ειδικών διαδικασιών απλοποιημένης εισπράξεως οφειλών, ανάγκη που, όπως αναφέρθηκε, συνδέεται ουσιωδώς, με την παροχή πλήρους, αποτελεσματικής και έγκαιρης δικαστικής προστασίας. Εθνικές διατάξεις, επικαλούμενες τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ανωτέρω κοινοτικές αρχές, μπορούν, επομένως, να προβλέπουν τους αναγκαίους και κατάλληλους περιορισμούς ή απαγορεύσεις αυτών των διαδικασιών· δεν μπορούν όμως να απαγορεύουν γενικά και αναιτιολόγητα τέτοιες διαδικασίες.

38. Φρονώ, λοιπόν, ότι πιθανοί γενικοί περιορισμοί ή απαγορεύσεις ειδικών διαδικασιών απλοποιημένης εισπράξεως οφειλών, στο μέτρο που δεν είναι αντικειμενικά δικαιολογημένοι με βάση την ανάγκη προστασίας θεμελιωδών δικονομικών δικαιωμάτων και κοινοτικών αρχών ή με βάση ειδικές κοινοτικές (μονομερείς ή συμβατικές) διατάξεις, αντιτίθενται στη γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία στα κράτη μέλη εναπόκειται να παρέχουν την απαιτούμενη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που αντλούν από τη Συνθήκη οι υπήκοοι της Κοινότητας.

39. Στην παρούσα υπόθεση, η απαγόρευση της διαταγής πληρωμής που εισάγει η διάταξη του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ, αφενός, αποτελεί γενική απαγόρευση της εκδόσεως διαταγής πληρωμής όταν η επίδοση της διαταγής αυτής στον καθού πρέπει να πραγματοποιηθεί εκτός

27 — Είναι φανερό ότι, κατά περιεχόμενο, η Σύμβαση των Βρυξελλών ξεπέρασε την αποστολή που της είχε ανατεθεί από το άρθρο 220 της Συνθήκης. Στο πεδίο των δικαστικών αποφάσεων δεν περιορίσθηκε να διευκολύνει την αναγνώριση και εκτέλεσή τους, αλλά συγχρόνως θέσπισε ενιαίους κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας, ανεξάρτητους από την ενδεχόμενη, και πάντως μεταγενέστερη, αναγνώριση ή εκτέλεση της αποφάσεως (βλ. σχετικά με αυτό Κ. Δ. Κεραμέως, Γ. Δ. Κρεμλή και Χ. Ν. Ταγαρά, Η Σύμβαση των Βρυξελλών για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων όπως ισχύει στην Ελλάδα. Ερμηνεία κατ' άρθρο, Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1989, ιδίως σ. 2 και 3). Η ενλόγω Σύμβαση περιέχει, επίσης, διατάξεις που ορίζουν ότι οι αγωγές κατά καταναλωτών δύνανται να ασκηθούν μόνο ενώπιον του δικαστηρίου του συμβαλλομένου κράτους στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο καταναλωτής (άρθρα 13 και 14).
Σε ό,τι αφορά στην έκταση της δεσμευτικότητας της συγκεκριμένης Συμβάσεως για τα κράτη μέλη, σε σχέση και με το περιεχόμενο του άρθρου 220, τέταρτο σημείο, της Συνθήκης ΕΚ, βλ. την απόφαση της 15ης Μαΐου 1990, Hagen, υπόθεση C-365/88 (Συλλογή 1990, σ. I-1845, σκέψη 20), όπου διευκρινίζεται ότι η εφαρμογή των εθνικών δικονομικών κανόνων δεν μπορεί να θίξει την πρακτική αποτελεσματικότητα της Συμβάσεως. Βλ., επίσης, την απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 1994, υπόθεση C-398/92, Mund & Fester (Συλλογή 1994, σ. I-467) και τις προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα κ. Tesauro στην ενλόγω υπόθεση.

28 — Βλ. και ανωτέρω, υποσημείωση 21 των προτάσεών μου.

Ιταλίας, δηλαδή ακόμη και όταν η επίδοση αυτή πρέπει να πραγματοποιηθεί σε άλλο κράτος μέλος της Κοινότητας, και, αφετέρου, φαίνεται να μη δικαιολογείται αντικειμενικά, ιδίως ενόψει της επίδικης στην κύρια δίκη υποθέσεως.

Όπως αναφέρει και το αιτούν δικαστήριο, ο λόγος της απαγορεύσεως εκδόσεως διαταγής πληρωμής, στις περιπτώσεις στις οποίες ο οφειλέτης κατοικεί σε άλλο κράτος, ήταν να αποφευχθεί ο κίνδυνος να μη λάβει ποτέ ο οφειλέτης αυτός γνώση της εκδόσεως διαταγής πληρωμής κατ' αυτού ή να λάβει γνώση μετά τη λήξη της προθεσμίας που προβλέπεται για την άσκηση ανακοπής, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ασκήσει τα δικαιώματα άμυνάς του.

Αν και ο ανωτέρω λόγος απαγορεύσεως της διαταγής πληρωμής ήταν σύμφωνος με τα δεδομένα της εποχής που είχε εισαχθεί η επίμαχη διάταξη (1940) [29], σήμερα, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν τόσο το αιτούν δικαστήριο όσο και η Επιτροπή, δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτός. Το νομικό πλαίσιο, τόσο το διεθνές και το κοινοτικό [30], όσο και το εθνικό [31], μετεβλήθη σε τέτοιο βαθμό, ώστε ο τρόπος, που είχε επιλεγεί βάσει της επίμαχης διατάξεως, προκειμένου να εξασφαλισθεί η δυνατότητα του καθού να ασκήσει εγκαίρως τα δικαιώματα άμυνάς του, δεν είναι πλέον ούτε αναγκαίος, ούτε κατάλληλος για την ικανοποίηση του συγκεκριμένου σκοπού [32]. Όπως παρατηρεί η Επιτροπή, οι προθεσμίες

29 — Όπως αναφέρει η Επιτροπή στις γραπτές παρατηρήσεις της και δεν αμφισβητήθηκε, στη ρύθμιση του Ιτ ΚΠολΔ για την επίδοση στην αλλοδαπή αρχικά δεν λαμβανόταν υπόψη η πλήρης γνώση της πράξεως από τον αποδέκτη της, αλλά η επίδοση θεωρείτο ως γενομένη αν εξέπνεε η προθεσμία των είκοσι ημερών (άρθρο 143 Ιτ ΚΠολΔ) από την ολοκλήρωση των διατυπώσεων του άρθρου 142 Ιτ ΚΠολΔ, οι οποίες συνίσταντο στην αποστολή ενός πρώτου αντίγραφου της επιδιδόμενης πράξεως στη γραμματεία του αρμόδιου δικαστηρίου, στην ταχυδρομική αποστολή ενός δεύτερου αντιγράφου στον καθού και, τέλος, στην αποστολή ενός τρίτου αντιγράφου στην εισαγγελία προκειμένου η τελευταία να εξασφαλίσει την αποστολή του στον καθού μέσω του Υπουργείου των Εξωτερικών. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει η Επιτροπή, η επίδοση των νομικών πράξεων στην αλλοδαπή ερείδετο σε ένα καθαρό — και συχνά απατηλό — τεκμήριο γνώσεώς τους από τον αποδέκτη τους μέσα στις καθορισμένες προθεσμίες.

30 — Καταρχάς, πρέπει να γίνει αναφορά στη Σύμβαση της Χάγης, της 15ης Νοεμβρίου 1965, για την επίδοση και την κοινοποίηση στην αλλοδαπή δικαστικών και εξώδικων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις. Μάλιστα, όπως αναφέρει και η διάταξη παραπομπής, η Γερμανία, την οποία αφορά η παρούσα υπόθεση, κύρωσε την ανωτέρω Σύμβαση στις 27 Απριλίου 1979. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις διατάξεις του άρθρου 15 της Συμβάσεως αυτής, η πραγματική και έγκαιρη επίδοση εξαρτάται από την πραγματική γνώση της πράξεως από τον αποδέκτη της.
Στη συνέχεια, σχετικά με τη διάθεση εξασφαλίσεως όλο και μεγαλύτερης ταχύτητας στην επίδοση και κοινοποίηση πράξεων στην αλλοδαπή, αξίζει να γίνει αναφορά και στην πρόσφατη σύμβαση, της 27ης Μαΐου 1997, για την επίδοση και την κοινοποίηση στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ C 261, της 27ης Αυγούστου 1997, σ. 1).

31 — Όπως αναφέρει η Επιτροπή στις γραπτές παρατηρήσεις της και δεν αμφισβητήθηκε, με το νόμο αριθ. 42 της 6ης Φεβρουαρίου 1981 (Επίσημη Εφημερίδα της Ιταλικής Δημοκρατίας, GURI n. 62, της 4ης Μαρτίου 1981), ο οποίος εκδόθηκε προκειμένου να προσαρμόσει τις ιταλικές δικονομικές διατάξεις στη Σύμβαση της Χάγης και στη νομολογία του ιταλικού Συνταγματικού συμβουλίου, επικυρώθηκε η ανωτέρω Σύμβαση και τροποποιήθηκε το άρθρο 142 του Ιτ ΚΠολΔ. Συγκεκριμένα, με το άρθρο 9 του ανωτέρω νόμου ορίσθηκε ότι δεν υπάρχει δυνατότητα προσφυγής στο τεκμήριο επιδόσεως παρά μόνο αν είναι αδύνατη η επίδοση σύμφωνα με τους τρόπους που ορίζουν οι διεθνείς συμβάσεις — ιδίως η Σύμβαση της Χάγης — και τα άρθρα 30 και 75 του προεδρικού διατάγματος αριθ. 200/67, της 5ης Ιανουαρίου 1967.

32 — Έτσι, ενώ στην προμνησθείσα στην υποσημείωση 1 απόφαση Hengst Import το Δικαστήριο δεν έκρινε το ζήτημα της συμφωνίας ή μη του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ με τις θεμελιώδεις κοινοτικές ελευθερίες ή με την αρχή της δικαστικής προστασίας, εντούτοις προκύπτει σαφώς από το σκεπτικό της ανωτέρω αποφάσεως πως η επίδοση της διαταγής πληρωμής (decreto ingiuntivo) στις Κάτω Χώρες, δηλαδή εκτός Ιταλίας, σύμφωνα με τις διατάξεις της Συμβάσεως της Χάγης της 15ης Νοεμβρίου 1965, δεν στέρησε από τον καθού τη δυνατότητα να ασκήσει, εφόσον το επιθυμούσε, τα δικαιώματα άμυνάς του (σκέψη 20).
Στην ίδια απόφαση Hengst Import το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι το ενδεχόμενο της παραβάσεως του άρθρου 633, παράγραφος 3, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ από το αρχικώς επιληφθέν δικαστήριο δεν αποτελεί ούτε έναν από τους λόγους αρνήσεως της αναγνωρίσεως τους οποίους προβλέπουν οι άλλες διατάξεις του άρθρου 27 ούτε μια από τις περιπτώσεις που απαριθμούνται περιοριστικά στο άρθρο 28 της Συμβάσεως των Βρυξελλών στις οποίες το δικαστήριο του κράτους αναγνωρίσεως μπορεί να ελέγχει την αρμοδιότητα του δικαστηρίου του κράτους προελεύσεως (σκέψη 25). Οι ανωτέρω διαπιστώσεις οδήγησαν λοιπόν το Δικαστήριο στο συμπέρασμα ότι το decreto ingiuntivo, κατά την έννοια του τετάρτου βιβλίου του ιταλικού κώδικα πολιτικής δικονομίας (άρθρα 633 έως 656), πρέπει να θεωρηθεί, από κοινού με το δικόγραφο της σχετικής αιτήσεως, ως «εισαγωγικό έγγραφο της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο» κατά την έννοια του άρθρου 27, περίπτωση 2, της Συμβάσεως των Βρυξελλών (σκέψη 26).

επιδόσεως στον καθού και ασκήσεως ανακοπής από τον τελευταίο φαίνεται να αρκούν για την προστασία των δικαιωμάτων του και για την κάλυψη της παραλείψεως της κατ' αντιμωλία διαδικασίας [33].

Παράλληλα, δεν προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι ενόψει της συγκεκριμένης υποθέσεως η απαγόρευση που εισάγει η επίμαχη διάταξη του Ιτ ΚΠολΔ δικαιολογείται από τους κανόνες που ρυθμίζουν τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων των κρατών μελών και ειδικότερα από τις διατάξεις της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Τούτο δε, συμβαίνει διότι, όπως ανέφεραν η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία και δεν αμφισβητήθηκε, κατά το ιταλικό δίκαιο αρμόδιο δικαστήριο για την έκδοση της διαταγής πληρωμής είναι το δικαστήριο που είναι αρμόδιο και για την αγωγή που εισάγεται κατά την τακτική διαδικασία. Όπως ανέφερε μάλιστα η Επιτροπή στην επ' ακροατηρίου διαδικασία, αν η κατά τον Ιτ ΚΠολΔ ρύθμιση της τακτικής διαδικασίας συνάδει με τις απαιτήσεις της Συμβάσεως των Βρυξελλών, ιδίως σε ό,τι αφορά την προστασία των καταναλωτών, το ίδιο πρέπει να γίνει δεκτό και για τη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Πράγματι στη διάταξή του περί παραπομπής το αιτούν δικαστήριο αιτιολόγησε την αρμοδιότητά του με βάση και τη Σύμβαση των Βρυξελλών και, σε σχέση με τη συγκεκριμένη υπόθεση, δεν προέκυψαν ούτε προβλήθηκαν στοιχεία που να αμφισβητούν αυτήν την αρμοδιότητα.

40. Με βάση τα ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να κάνει δεκτό ότι η γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία στα κράτη μέλη εναπόκειται να παρέχουν την απαιτούμενη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που αντλούν από τη Συνθήκη οι υπήκοοι των κρατών μελών της Κοινότητας, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε δικονομική διάταξη κράτους μέλους που απαγορεύει γενικά απλοποιημένη διαδικασία ικανοποιήσεως οφειλής, όπως είναι η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής που προβλέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 633 επ. του Ιτ ΚΠολΔ, στην περίπτωση κατά την οποία η επίδοση στον καθού της αποφάσεως που εκδίδεται επί της διαδικασίας αυτής, όπως είναι η επίδοση στον καθού της διαταγής πληρωμής που προβλέπει ο Ιτ ΚΠολΔ, πρέπει να πραγματοποιηθεί εκτός της επικράτειας ή των εδαφών επί των οποίων εκτείνεται η κυριαρχία αυτού του κράτους μέλους.

33 — Όπως αναφέρει και η διάταξη παραπομπής, «επιβάλλεται η παρατήρηση ότι η (κατά το άρθρο 644 του ΚΠολΔ) προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να γίνει η κοινοποίηση και η οποία προβλέπεται επί ποινή ακυρότητας της διαταγής πληρωμής αυξήθηκε πρόσφατα σε εξήντα (60) ημέρες και θα μπορούσε να ανέρχεται σε ενενήντα (90) ημέρες, σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 644 του ΚΠολΔ. Η εν λόγω διάταξη μπορούσε να εφαρμόζεται, κατά τον χρόνο θεσπίσεώς της, στις κοινοποιήσεις των διαταγών πληρωμής σε τόπους που έκειντο εκτός του μητροπολιτικού εδάφους, αλλά επί των οποίων εκτεινόταν τότε η ιταλική κυριαρχία (π.χ. Ερυθραία και Σομαλία). Η διάταξη αυτή θα μπορούσε σήμερα να εφαρμόζεται στις κοινοποιήσεις που πραγματοποιούνται εντός των κρατών της Κοινότητας, αν δεν υπήρχε η απαγόρευση του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του ΚΠολΔ. Ομοίως, θα μπορούσε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 641, παράγραφος 2, του ΚΠολΔ, να αυξηθεί σε εξήντα (60) ημέρες από την παραλαβή της διαταγής πληρωμής ο χρόνος που διαθέτει ο οφειλέτης για να ασκήσει ανακοπή κατά της διαταγής πληρωμής και για να κινήσει έτσι την τακτική διαδικασία. Οι δικονομικές προθεσμίες δεν αναιρούν συνεπώς τις δυνατότητες άμυνας των διαδίκων, και ιδιαίτερα του καθ' υπόθεση οφειλέτη».

Ε — *Επί της δυσμενούς διακρίσεως, υπό την έννοια του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης*

41. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, «το άρθρο 6 της Συνθήκης, απαγορεύοντας

"κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας", επιβάλλει, εντός των κρατών μελών, την απολύτως ίση μεταχείριση των προσώπων που τελούν σε κατάσταση διεπόμενη από το κοινοτικό δίκαιο και των υπηκόων του οικείου κράτους μέλους» [34].

42. Συναφώς, η ερμηνευτική δραστηριότητα που ανέπτυξε το Δικαστήριο σχετικά με την υπαγωγή των δικονομικών διατάξεων, οι οποίες έχουν επίπτωση, έστω και εμμέσως, επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου προϊόντων και υπηρεσιών, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης [35], είχε σαν αποτέλεσμα να εξομοιώσει τη δικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο υπήκοος κράτους μέλους της Κοινότητας, ο οποίος κάνει χρήση ενδίκου βοηθήματος αστικού δικαίου που εντάσσεται στο πλαίσιο ασκήσεως των διασφαλιζομένων από το κοινοτικό δίκαιο ελευθεριών, προς την κατάσταση στην οποία τελούν οι υπήκοοι του κράτους στην κρίση των δικαστηρίων του οποίου υποβάλλεται η διαφορά [36].

43. Πρέπει να γίνει όμως δεκτό, ότι τα πρόσωπα που «τελούν σε κατάσταση διεπόμενη από το κοινοτικό δίκαιο», σύμφωνα με την διατύπωση που ακολούθησε το Δικαστήριο, δεν είναι μόνο οι αλλοδαποί, αλλά μπορεί να είναι και υπήκοοι του οικείου κράτους μέλους που ασκούν τις θεμελιώδεις ελευθερίες που εγγυάται το κοινοτικό δίκαιο. Με άλλα λόγια, το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιβάλλει απολύτως ίση δικονομική μεταχείριση όχι μόνο μεταξύ των υπηκόων της Κοινότητας και των υπηκόων του οικείου κράτους μέλους, όπως δηλαδή φαίνεται να αντιλαμβάνονται την ίση μεταχείριση οι κυβερνήσεις που κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις, αλλά και γενικά μεταξύ των προσώπων που ασκούν τις θεμελιώδεις ελευθερίες που εγγυάται το κοινοτικό δίκαιο και των προσώπων που δεν τις ασκούν [37].

44. Με βάση τα ανωτέρω, είναι πρόδηλο ότι μια διάταξη, όπως η επίδικη της κύριας δίκης, συνιστά δυσμενή διάκριση που απαγορεύεται από το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης.

45. Ενώ η ανωτέρω διάταξη φαίνεται εκ πρώτης όψεως να ισχύει το ίδιο για όλους, ανεξάρτητα από εθνικότητα, εντούτοις ενέχει μια μορφή συγκεκαλυμμένης δυσμενούς διακρίσεως [38] σε βάρος των προσώπων που ασκούν τις θεμελιώδεις ελευθερίες που εγγυάται το κοινοτικό δίκαιο.

34 — Βλ. προμνησθείσες στην υποσημείωση 19 αποφάσεις Data Delecta και Forsberg (σκέψη 16), Hayes (σκέψη 18) και Saldanha και MTS (σκέψη 25).

35 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 31 των προτάσεών μου.

36 — Βλ. τις προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα κ. La Pergola στην προμνησθείσα στην υποσημείωση 19 υπόθεση Hayes, σημείο 6.

37 — Η θέση αυτή συνάδει με τη στάση που έχει υιοθετήσει η νομολογία του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της κοινωνικής ασφαλίσεως. Συγκεκριμένα, έχει γίνει κατ' ουσίαν δεκτό ότι η άμεση εφαρμογή των άρθρων 48 και 51 της Συνθήκης δεν έχει μόνον την έννοια ότι οι εθνικές διατάξεις δεν πρέπει να ενέχουν δυσμενή διάκριση λόγω εθνικότητας, δηλαδή μεταξύ υπηκόων του οικείου κράτους μέλους και υπηκόων των άλλων κρατών μελών, αλλά έχει επίσης την έννοια ότι οι εθνικές διατάξεις δεν πρέπει να ενέχουν δυσμενή διάκριση μεταξύ αυτών που έχουν ασκήσει το δικαίωμα της ελεύθερης εγκαταστάσεως και αυτών που δεν το έχουν ασκήσει. Βλ. απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 1995, υπόθεση C-443/93, Βουγιούκας (Συλλογή 1995, σ. I-4033, σκέψεις 38 και 40 έως 41).

38 — Σχετικά με την απαγόρευση των συγκεκαλυμμένων διακρίσεων, βλ., ενδεικτικά, την προμνησθείσα στην υποσημείωση 27 απόφαση Mund & Fester.

Συγκεκριμένα, ενώ οι ιταλοί υπήκοοι (καθώς και οι υπήκοοι των λοιπών κρατών μελών της Κοινότητας που είναι εγκατεστημένοι στην Ιταλία), οι οποίοι διατηρούν εμπορικές σχέσεις με πρόσωπα που κατοικούν στην Ιταλία, έχουν στη διάθεση τους τη διαδικασία της διαταγής πληρωμής, οι Ιταλοί υπήκοοι (όπως και οι υπήκοοι των λοιπών κρατών μελών της Κοινότητας που είναι εγκατεστημένοι στην Ιταλία), οι οποίοι, ασκώντας προφανώς δικαιώματα και ελευθερίες που εγγυάται το κοινοτικό δίκαιο, συνάπτουν εμπορικές σχέσεις με πρόσωπα που κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος της Κοινότητας, δεν έχουν τη δυνατότητα αυτής της διαδικασίας· και τούτο εξαιτίας της διατάξεως του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ.

46. Ωστόσο, η διαπίστωση αυτή δεν αρκεί για να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι μια διάταξη, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, δεν είναι συμβατή με το άρθρο 6 της Συνθήκης. Προς τούτο απαιτείται ακόμη, η επίμαχη διάταξη να μη δικαιολογείται από αντικειμενικές περιστάσεις [39].

47. Πράγματι, όπως ανέφερα ανωτέρω [40], η διάταξη του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ αποτελεί γενική απαγόρευση η οποία, ιδίως, όπως εφαρμόζεται στην περίπτωση της επίδικης στην κύρια δίκη υποθέσεως, φαίνεται να μη δικαιολογείται αντικειμενικά. Θα μπορούσε μάλιστα να υποστηριχθεί ότι η ratio της επίμαχης διατάξεως είναι πεπερασμένη και δεν αρμόζει πλέον στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου και της διαμορφωμένης πραγματικότητας εντός της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Δικονομικές διακρίσεις που ερείδονται στο κριτήριο της κατοικίας στην αλλοδαπή, όπως αυτή που έχει η επίμαχη διάταξη, είναι μη συμβατές όχι μόνο, γενικά, με το ευρύ πλέγμα εγγυήσεων της ασκήσεως των θεμελιωδών οικονομικών ελευθεριών που εγγυάται το κοινοτικό δίκαιο, αλλά και, ειδικότερα, με τη δομή του συστήματος εννόμου προστασίας της κοινοτικής έννομης τάξεως, σύστημα το οποίο «συνεπάγεται ότι κάθε τύπος αγωγής προβλεπόμενος από το εθνικό δίκαιο δύναται να χρησιμοποιείται προς διασφάλιση της τηρήσεως των κοινοτικών κανόνων που παράγουν άμεσα αποτελέσματα υπό τις ίδιες προϋποθέσεις παραδεκτού και διαδικασίας ωσάν να επρόκειτο για την διασφάλιση της τηρήσεως του εθνικού δικαίου» [41].

48. Πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι στην απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 1980, Boussac [42], που αφορούσε στην απαγόρευση της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής κατά το γερμανικό δικονομικό δίκαιο («Mahnverfahren») όταν οι δανειστές επιδιώκουν την ικανοποίηση οφειλής εκφρασμένης σε ξένο νόμισμα κατά οφειλέτη εγκατεστημένου στο γερμανικό έδαφος, το Δικαστήριο έκρινε ότι «διάκριση που βασίζεται στο νόμισμα, στο οποίο είναι εκφρασμένες οι απαιτήσεις, και η οποία εφαρμόζεται μόνο στην απλοποιημένη διαδικασία ικανοποιήσεως των απαιτήσεων, δεν αποτελεί διάκριση λόγω ιθαγενείας, έστω και έμμεση, όταν οι συμβαλλόμενοι είναι ελεύθεροι να επιλέξουν το νόμισμα στο οποίο εκφράζεται η απαίτηση και όταν οι δανειστές που είναι εγκατεστημένοι στο έδαφος των άλλων κρατών μελών *μπορούν να προσφύγουν στις συνήθεις διαδικασίες*, όποιο και αν

39 — Σχετικά με αυτό, βλ. ενδεικτικά την προμνησθείσα στην υποσημείωση 27 απόφαση Mund & Fester, σκέψη 17.

40 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 39 των προτάσεών μου.

41 — Βλ. απόφαση της 7ης Ιουλίου 1981, υπόθεση 158/80, Rewe (Συλλογή 1981, σ. 1805, σκέψη 44).

42 — Υπόθεση 22/80 (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 375).

είναι το νόμισμα στο οποίο είναι εκφρασμένη η απαίτηση» [43].

Το γεγονός, όμως, ότι στην ανωτέρω απόφαση η δυνατότητα προσφυγής στην τακτική διαδικασία θεωρήθηκε ως επιχείρημα κατά της υπάρξεως δυσμενούς διακρίσεως, πρέπει να εκτιμηθεί στο πλαίσιο των δεδομένων της αποφάσεως αυτής. Οπως προκύπτει και από τις προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα κ. Mayras, στην ενλόγω απόφαση το Δικαστήριο έκανε δεκτό ότι η επίμαχη δικονομική διάταξη του γερμανικού δικαίου δεν ήταν αντίθετη στο (τότε) άρθρο 7 της Συνθήκης διότι οι συνέπειες της πράγματι υφιστάμενης διακρίσεως φαίνονταν ασήμαντες. Ο Γενικός Εισαγγελέας κ. Mayras επεσήμανε διαδοχικά ότι η τακτική διαδικασία είχε γίνει στη Γερμανία πιο απλή και ταχεία, ότι η προσφυγή στη διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής για την ικανοποίηση απαιτήσεων σε ξένο νόμισμα ήταν σπάνια, και, τέλος, ότι, γενικά, οι απαιτήσεις που είναι εκφρασμένες σε ξένο νόμισμα έχουν συνήθως σημαντικότερο ύψος απ' ό,τι οι απαιτήσεις που είναι εκφρασμένες σε εθνικό νόμισμα, και επομένως, επειδή ο οφειλέτης, στις περιπτώσεις αυτές, φέρει το συναλλαγματικό κίνδυνο, υπάρχει στην πράξη ιδιαίτερα μεγάλη πιθανότητα να ασκηθεί ανακοπή, με όλες τις δυσμενείς συνέπειες που αυτό επιφέρει.

Κατά συνέπεια, η επίκληση της δυνατότητας προσφυγής στην τακτική διαδικασία είναι συμπτωματική και στενά συνδεδεμένη με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ανωτέρω υποθέσεως που δεν συντρέχουν και στην παρούσα υπόθεση. Η διαδικασία διαταγής πληρωμής, ακόμη και αν τυχόν δεν θεωρηθεί ως λογικό και αναγκαίο επακόλουθο της εγγυήσεως παροχής δικαστικής προστασίας, είναι — ιδίως για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις — μια σημαντική διαδικασία παροχής ταχείας και μη πολυέξοδης δικαστικής προστασίας. Επομένως, η σημασία της δυσμενούς διακρίσεως ως προς τη δυνατότητα προσφυγής στη διαδικασία αυτή, δεν μπορεί να υποβαθμισθεί από τη δυνατότητα προσφυγής στην τακτική διαδικασία. Εφόσον εθνικές διατάξεις προβλέπουν ειδικές δικονομικές διαδικασίες, πρέπει να δίνεται σε αυτές η αρμόζουσα σημασία ανάλογα με τη συμβολή τους στην ποιότητα παροχής δικαστικής προστασίας και να εφαρμόζεται και σ' αυτές η απαγόρευση των διακρίσεων, ακόμη και αν η πρόβλεψή τους θα μπορούσε να μη θεωρηθεί ως conditio sine qua non της εγγυήσεως αυτής της δικαστικής προστασίας.

49. Με βάση τα ανωτέρω προτείνω να γίνει δεκτό από το Δικαστήριο ότι το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε δικονομική διάταξη κράτους μέλους, όπως αυτή του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιταλικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, που απαγορεύει κατά τρόπο γενικό την έκδοση διαταγής πληρωμής όταν η επίδοση στον καθού πρέπει να πραγματοποιηθεί εκτός της επικράτειας ή των εδαφών επί των οποίων εκτείνεται η κυριαρχία αυτού του κράτους μέλους, στην περίπτωση όπου η έκδοση διαταγής πληρωμής είναι συναφής προς την άσκηση

43 — Σκέψη 13. Η υπογράμμιση δική μου.

των θεμελιωδών ελευθεριών που εγγυάται το κοινοτικό δίκαιο.

ΣΤ — *Επί του άρθρου 34 της Συνθήκης ΕΚ*

50. Καταρχάς, πρέπει να υπενθυμίσω ότι η ερμηνεία του άρθρου 34 της Συνθήκης είναι σκόπιμη προκειμένου να ερευνηθεί αν εθνική διάταξη, όπως η επίμαχη της κύριας δίκης, συνιστά μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό της ελευθερίας εξαγωγών, ο οποίος δεν ταυτίζεται ούτε με τον περιορισμό της δικαστικής προστασίας αυτής της ελευθερίας ούτε με δυσμενή δικονομική διάκριση υπό τους όρους του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης.

51. Στη συνέχεια, πρέπει επίσης να υπενθυμίσω ότι κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου που ανάγεται στην απόφαση Dassonville [44], κάθε μέτρο ικανό να εμποδίσει αμέσως ή εμμέσως, πραγματικά ή δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο συνιστά μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος.

52. Ειδικά σε ό,τι αφορά στη ελευθερία των εξαγωγών, κατά πάγια νομολογία έχει γίνει δεκτό ότι «το άρθρο 34 της Συνθήκης αφορά τα εθνικά μέτρα που έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα να περιορίζουν ειδικώς τα ρεύματα των εξαγωγών και να συνεπάγονται έτσι διαφορετική μεταχείριση μεταξύ του εσωτερικού εμπορίου κράτους μέλους και του εξαγωγικού εμπορίου, ούτως ώστε να εξασφαλίζουν ιδιαίτερο πλεονέκτημα στην εγχώρια παραγωγή ή στην εσωτερική αγορά του ενδιαφερόμενου κράτους» [45].

53. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση για την εξέταση, βάσει της ανωτέρω νομολογίας, της

44 — Προμνησθείσα στην υποσημείωση 10 των προτάσεών μου.

45 — Βλ. προμνησθείσα στην υποσημείωση 11 απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου (σκέψη 24). Βλ. επίσης τις αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1982, υπόθεση 286/81, Oosthoek's Uitgeversmaatschappij (Συλλογή 1982, σ. 4575, σκέψη 13), της 10ης Μαρτίου 1983, υπόθεση 172/82, Fabricants raffineurs d'huile de graissage (Συλλογή 1983, σ. 555, σκέψη 12), της 7ης Φεβρουαρίου 1984, υπόθεση 238/82, Duphar (Συλλογή 1984, σ. 523, σκέψη 25), της 17ης Μαΐου 1984, υπόθεση 15/83, Denkavit (Συλλογή 1984, σ. 2171, σκέψη 16), της 13ης Δεκεμβρίου 1984, υπόθεση 251/83, Haug-Adrion (Συλλογή 1984, σ. 4277, σκέψη 20) και της 9ης Ιουνίου 1992, υπόθεση C-47/90, Delhaize (Συλλογή 1992, σ. 3669, σκέψη 12).
Όπως μάλιστα έχει δεχθεί το Δικαστήριο, τέτοιον περιορισμό δεν συνιστούν τα εθνικά μέτρα που ανάγονται στην οικονομική και κοινωνική πολιτική και που εφαρμόζονται σε συνάρτηση με αντικειμενικά κριτήρια στο σύνολο των επιχειρήσεων ορισμένου τομέως, οι οποίες είναι εγκατεστημένες στο εθνικό έδαφος, χωρίς να δημιουργεί μια οποιαδήποτε διαφορά μεταχειρίσεως λόγω της ιθαγενείας των επιχειρημάτων και χωρίς να εισάγει διάκριση μεταξύ του εμπορίου στο εσωτερικό του ενδιαφερόμενου κράτους και του εξαγωγικού εμπορίου. Βλ. σχετικά απόφαση της 14ης Ιουλίου 1981, υπόθεση 155/80, Oebel (Συλλογή 1981, σ. 1993, σκέψη 16). Πρβλ. επίσης τις αποφάσεις της 1ης Απριλίου 1982, υποθέσεις 141/81 έως 143/81, Holdijk (Συλλογή 1982, σ. 1299, σκέψη 11) και της 7ης Φεβρουαρίου 1984, υπόθεση 237/82, Jongeneel Kaas BV (Συλλογή 1984, σ. 483, σκέψεις 22 έως 25).

συμφωνίας ορισμένων εθνικών μέτρων με τη διάταξη του άρθρου 34 της Συνθήκης αποτελεί η δυνατότητα καταλογισμού στα μέτρα αυτά εμφανών αποτελεσμάτων επί των εξαγωγών [46].

54. Κατά το μέτρο που δεν γίνεται αναφορά ούτε στην εγγύηση παροχής δικαστικής προστασίας σχετικά με την ελευθερία των εξαγωγών, ούτε στην δυσμενή δικονομική διάκριση ενόψει της προστασίας αυτής, είναι, κατά τη γνώμη μου, δυσχερές να εντοπιστούν εμφανή αποτελέσματα της επίμαχης διατάξεως του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ στις εξαγωγές.

55. Η επίμαχη δικονομική διάταξη δεν διέπει τις ανταλλαγές μεταξύ κρατών μελών και δεν έχει ως αντικείμενο ή άμεση συνέπεια τον ειδικό περιορισμό των εξαγωγών. Οπως αναφέρει η Γαλλική Κυβέρνηση, η διάταξη αυτή, στο μέτρο που απαγορεύει την έκδοση διαταγής πληρωμής, περιάγει σε μειονεκτική θέση τους Ιταλούς εξαγωγείς μόνο στην περίπτωση που ο οφειλέτης τους δεν θα εκπλήρωνε τις συμβατικές του υποχρεώσεις. Παράλληλα, υπάρχει πάντοτε η δυνατότητα προσφυγής στην τακτική διαδικασία, ενώ η επάνοδος στη διαδικασία αυτή καθίσταται υποχρεωτική εφόσον ασκηθεί από τον καθού ανακοπή. Τέλος, όπως παρατηρεί η Ιταλική Κυβέρνηση, είναι δυνατό να ζητηθεί, όπως συμβαίνει συνήθως, ο ορισμός αντικλήτου στην Ιταλία για τις ενοχές που προκύπτουν από τις συμβάσεις ανταλλαγής εμπορευμάτων.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι δύσκολα, όπως χαρακτηριστικά τονίζει η Γαλλική Κυβέρνηση, θα μπορούσε να γίνει αντιληπτό ότι οι Ιταλοί εξαγωγείς θα ανέκοπταν τις εξαγωγές τους, που είναι γι' αυτούς τόσο επωφελείς, λόγω της ελλείψεως της δυνατότητας εκδόσεως διαταγής πληρωμής. Ως εκ τούτου, όπως παρατηρούν τόσο η Γαλλική, όσο και η Αυστριακή Κυβέρνηση, τα περιοριστικά αποτελέσματα τα οποία θα μπορούσε να έχει η επίμαχη διάταξη ως προς την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και ειδικότερα ως προς τις εξαγωγές, έχουν υπερβολικά υποθετικό και έμμεσο χαρακτήρα ώστε να μπορέσει η διάταξη αυτή να θεωρηθεί ικανή να εμποδίσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών [47].

Εφόσον, λοιπόν, η επίμαχη εθνική διάταξη δεν παρουσιάζει εμφανή αποτελέσματα επί

46 — Βλ. προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα κ. Darmon στην προμνησθείσα στην υποσημείωση 8 υπόθεση Krantz, σημεία 7 έως 11.

47 — Βλ. την παρόμοια θέση που έλαβε το Δικαστήριο στην προμνησθείσα στην υποσημείωση 8 απόφαση Krantz (σκέψη 11 — υπόθεση σχετική με την ερμηνεία του άρθρου 30 της Συνθήκης ενόψει εθνικής νομοθεσίας επιτρέπουσας στον ταμία άμεσων φόρων την κατάσχεση κινητών, εκτός των αποθεμάτων που βρίσκονται σε εγκαταστάσεις φορολογουμένου, μολονότι τα κινητά αυτά προέρχονται από προμηθευτή εγκατεστημένο σε άλλο κράτος μέλος, στον οποίο και ανήκουν) και, στην απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 1993, υπόθεση C-93/92, CMC Motorradcenter (Συλλογή 1993, σ. I-5009, σκέψεις 11 και 12 — υπόθεση σχετική με την ερμηνεία του άρθρου 30 της Συνθήκης ενόψει εθνικού νομολογιακού κανόνα ο οποίος επιβάλλει στον παράλληλο εισαγωγέα προϊόντος συγκεκριμένης μάρκας την υποχρέωση να ενημερώνει τους αγοραστές σχετικά με τη συμπεριφορά ορισμένων αντιπροσώπων όσον αφορά τις καλυπτόμενες από τις εγγυήσεις παροχές).

των εξαγωγών, παρέλκει λογικά η εξέταση τόσο του ζητήματος αν υπάρχει εύνοια του εγχώριου ιταλικού εμπορίου, όσο και του ζητήματος αν η ενλόγω διάταξη δικαιολογείται βάσει των εξαιρέσεων του άρθρου 36 της Συνθήκης [48].

56. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η παραβίαση του άρθρου 34 της Συνθήκης από μια εθνική διάταξη, όπως είναι η επίμαχη στην κύρια δίκη, συνίσταται μόνο στο ότι περιορίζει τη δικαστική προστασία της ασκήσεως της ελευθερίας των εξαγωγών και επιφέρει δυσμενή διάκριση στο πλαίσιο της δικονομικής μεταχειρίσεως των υποκειμένων δικαίου που επιδιώκουν τη δικαστική αυτή προστασία. Όμως, όπως έγινε φανερό και από τις αναλύσεις που προηγήθηκαν, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, το κανονιστικό πεδίο τόσο της γενικής αρχής δικαστικής προστασίας όσο και του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης, που εγγυάται την απαγόρευση δυσμενών δικονομικών διακρίσεων, επαρκεί για τον έλεγχο των δικονομικών περιορισμών που συνδέονται έμμεσα με την άσκηση θεμελιωδών κοινοτικών ελευθεριών. Σε ό,τι αφορά τέτοιους περιορισμούς, η σχετική αυτονόμηση του κανονιστικού πεδίου των ανωτέρω αρχών και κανόνων του κοινοτικού δικαίου καθιστά, κατά τη γνώμη μου, περιττή την άμεση προσφυγή στις διατάξεις της Συνθήκης που εγγυώνται καθεμία από τις ελευθερίες αυτές. Με άλλα λόγια, γίνεται φανερό ότι η ενδυνάμωση του κανονιστικού περιεχομένου των ενλόγω αρχών και κανόνων του κοινοτικού δικαίου περιορίζει αισθητά την μέχρι πρότινος κυρίαρχη ελκτική δύναμη των διατάξεων της Συνθήκης που εγγυώνται τις θεμελιώδεις οικονομικές ελευθερίες [49].

Συναφώς, αξίζει να επισημανθεί ότι η προσφυγή στις ανωτέρω αρχές και κανόνες του κοινοτικού δικαίου, και όχι στο άρθρο 34 της Συνθήκης, επιτρέπει να υπερκερασθεί το λεπτό ζήτημα της συγκρούσεως εν προκειμένω, αφενός, του γεγονότος ότι ο περιορισμός της δικαστικής προστασίας της ελευθερίας των εξαγωγών και της αρχής της μη δυσμενούς δικονομικής διακρίσεως στο πλαίσιο της επιδιώξεως της ενλόγω προστασίας αποτελεί ουσιαστικά περιορισμό της ίδιας της ελευθερίας αυτής και, αφετέρου, της νομολογίας που θεωρεί ότι το άρθρο 34 της Συνθήκης αφορά μόνο τα μέτρα που περιορίζουν ειδικώς τα ρεύματα των εξαγωγών [50]. Τόσο η δικαστική προστασία όσο και η αρχή της μη δυσμενούς δικονομικής διακρίσεως μπορεί να αποτελούν παρεπόμενες πτυχές της προστασίας των εξαγωγών, είναι όμως αναπόσπαστα συνδεδεμένες μαζί της, ακόμη και αν η παραβίασή τους δεν

48 — Σε κάθε περίπτωση πρέπει πάντως να τονισθεί, αφενός, ότι στο μέτρο που δεν περιορίζονται ουσιαστικά οι εξαγωγές δεν τίθεται, όπως αναφέρει και η Ιταλική Κυβέρνηση, ζήτημα εύνοιας της ιταλικής αγοράς, και, αφετέρου, ότι η επίμαχη εθνική διάταξη δε φαίνεται να εντάσσεται, ούτε κατά γραμματική ούτε κατά τελεολογική ερμηνεία, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 36 της Συνθήκης.

49 — Αυτή η ελκτική δύναμη, που αρχικά ερείδετο στον αποκλειστικά οικονομικό προσανατολισμό της Κοινότητας, είχε γίνει ολοένα και πιο έντονη. Χαρακτηριστικά ο Γενικός Εισαγγελέας κ. Darmon στις προτάσεις του στην προμνησθείσα στην υποσημείωση 8 απόφαση Krantz (σημείο 16) τόνιζε τα εξής: «Ο ευρύτατος ορισμός του μέτρου ισοδυνάμου αποτελέσματος στην απόφαση Dassonville χρησιμεύει από το 1974 ως πάγιο σημείο αναφοράς στη νομολογία του Δικαστηρίου. Ο ευρύτατος χαρακτήρας του ορισμού αυτού και η μέριμνα που επέδειξε το Δικαστήριο στις αποφάσεις του για να μην περιοριστεί η έκτασή του εξηγούν κατά μέγα μέρος τις απόπειρες των συναλλασσομένων να χαρακτηρίσουν ποικίλης φύσεως μέτρα ως μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος εφόσον δεν μπορούν να αποκλειστούν εντελώς επιπτώσεις επί των εισαγωγών όσο έμμεσες και περιορισμένες κι αν είναι αυτές».

50 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 52 των προτάσεών μου.

προέρχεται από μέτρα που αφορούν ειδικώς τα ρεύματα των εισαγωγών.

Ζ — *Επί του άρθρου 73 Β της Συνθήκης ΕΚ*

57. Κατά το παράδειγμα της Επιτροπής, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο αποκλεισμός της διαδικασίας εκδόσεως διαταγής πληρωμής αποτελεί εμπόδιο στη διαμόρφωση εκτελεστού τίτλου που είναι απαραίτητος για την εξασφάλιση, στο πλαίσιο του ενδοκοινοτικού εμπορίου, αξιώσεως σε πληρωμή οφειλής, εμπόδιο που μάλιστα δε δικαιολογείται ούτε αντικειμενικά με βάση την αρχή της αναλογικότητας, ούτε ενόψει των μέτρων που επιτρέπονται από το άρθρο 73 Δ της Συνθήκης. Επίσης, θα ήταν εύλογο να υποστηριχθεί ότι τα περιοριστικά αποτελέσματα τα οποία θα μπορούσε να έχει η επίμαχη διάταξη ως προς την ελευθερία κινήσεως κεφαλαίων και πληρωμών είναι λιγότερο υποθετικά και έμμεσα από αυτά που θα είχε ως προς την ελευθερία κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Εντούτοις, όπως προκύπτει και από τις παρατηρήσεις της ίδιας της Επιτροπής, στην παρούσα υπόθεση όλα αυτά τα πιθανά περιοριστικά αποτελέσματα διέρχονται μέσα από το πεδίο εφαρμογής είτε της γενικής αρχής της δικαστικής προστασίας είτε της δικονομικής ισότητας που εγγυάται το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ.

58. Κατά συνέπεια, ως προς την ερμηνεία του άρθρου 73 Β της Συνθήκης, ισχύουν mutatis mutandis όσα επισημάνθηκαν σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 34 της Συνθήκης. Κατά το μέτρο που στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 73 Β δεν αναφερόμαστε ούτε στην εγγύηση παροχής δικαστικής προστασίας σχετικά με την ελευθερία των εξαγωγών, ούτε στην δυσμενή δικονομική διάκριση ενόψει της προστασίας αυτής, είναι, κατά τη γνώμη μου, δυσχερές να εντοπισθούν εμφανή αποτελέσματα της επίμαχης διατάξεως του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιτ ΚΠολΔ στην ελευθερία κινήσεως κεφαλαίων και πληρωμών [51]. Με βάση τα επιχειρήματα που αναφέρθηκαν και ενόψει της ερμηνείας του άρθρου 34 της Συνθήκης, τα περιοριστικά αποτελέσματα, τα οποία θα μπορούσε να έχει η επίμαχη διάταξη, έχουν υπερβολικά υποθετικό και έμμεσο χαρακτήρα ώστε να μπορέσει να θεωρηθεί ικανή να ανακόψει ή να εμποδίσει σημαντικά τις ενδοκοινοτικές κινήσεις κεφαλαίων και πληρωμών.

59. Φρονώ, συνεπώς, ότι, όπως αναφέρθηκε και με την ευκαιρία της ερμηνείας του άρθρου 34 της Συνθήκης, η άμεση προσφυγή στο άρθρο 73 Β της ίδιας Συνθήκης καθίσταται περιττή, εφόσον, προκειμένου να κριθεί η συμφωνία ή μη μιας εθνικής διατάξεως, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, επαρκεί η ερμηνεία του δικαιώματος δικαστικής προστασίας και του άρθρου 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ.

51 — Ανάλογα με ό,τι επισημάνθηκε στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 34 της Συνθήκης, ο προδιορισμός εμφανών αποτελεσμάτων της επίμαχης διατάξεως επί της κινήσεως των κεφαλαίων και των πληρωμών, αποτελεί λογικό προηγούμενο της εξετάσεως του ερωτήματος αν η επίμαχη διάταξη συμβιβάζεται με το άρθρο 73 Β της Συνθήκης, ενόψει και των εξαιρέσεων που προβλέπει το άρθρο 73 Δ. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να επισημανθεί, πάντως, ότι η επίμαχη διάταξη δε δύναται, όπως αναφέρει και η Επιτροπή, να ενταχθεί στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 73 Δ της Συνθήκης ούτε με βάση τη γραμματική ούτε με βάση την τελεολογική ερμηνεία των περιπτώσεων που αναφέρει το ενλόγω άρθρο.

VI — Πρόταση

60. Ενόψει των ανωτέρω παρατηρήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στο προδικαστικό ερώτημα της Pretura circondariale di Bologna:

«1) Η γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία στα κράτη μέλη εναπόκειται να παρέχουν την απαιτούμενη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που αντλούν από τη Συνθήκη οι υπήκοοι της Κοινότητας, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε δικονομική διάταξη κράτους μέλους που απαγορεύει κατά τρόπο γενικό απλοποιημένη διαδικασία ικανοποιήσεως οφειλής, όπως είναι η διαδικασία εκδόσεως διαταγής πληρωμής που προβλέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 633 επ. του Ιταλικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, στην περίπτωση κατά την οποία η επίδοση στον καθού της αποφάσεως που εκδίδεται επί της διαδικασίας αυτής πρέπει να πραγματοποιηθεί εκτός της επικράτειας ή των εδαφών επί των οποίων εκτείνεται η κυριαρχία αυτού του κράτους μέλους.

2) Το άρθρο 6, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε δικονομική διάταξη κράτους μέλους, όπως αυτή του άρθρου 633, τελευταίο εδάφιο, του Ιταλικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, που απαγορεύει κατά τρόπο γενικό την έκδοση διαταγής πληρωμής όταν η επίδοση στον καθού πρέπει να πραγματοποιηθεί εκτός της επικράτειας ή των εδαφών επί των οποίων εκτείνεται η κυριαρχία αυτού του κράτους μέλους, στην περίπτωση όπου η έκδοση διαταγής πληρωμής είναι συναφής προς την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που εγγυάται το κοινοτικό δίκαιο.»